Demokrati
ANŽETA LOGARJA

PROGRAM

Uspešna Slovenija 2034

www.demokrati.si

Kazalo

GOSPODARSTVO IN DELO	04
FINANCE	11
INFRASTRUKTURA IN ENERGETIKA	16
KULTURA, UMETNOST IN MEDIJI	23
OBRAMBA	26
PRAVOSODJE	31
VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE	35
ZUNANJE ZADEVE	39
DIGITALIZACIJA IN JAVNA UPRAVA	42
KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN PREHRANA	47
NOTRANJE ZADEVE	50
OKOLJE, PROSTOR, KOHEZIJA IN REGIONALNI RAZVOJ	53
VISOKO ŠOLSTVO, ZNANOST IN INOVACIJE	57
ZDRAVJE	61
DRUŽINA IN SOCIALNA PRAVIČNOST	69
HORIZONTALNE POLITIKE	75
ŠPORT	78

GOSPODARSTVO IN DELO

Slovenija je na prelomni točki. Po več kot desetletju stagnacije produktivnosti, padcu na lestvicah konkurenčnosti ter visoki obremenitvi gospodarstva z regulativo in obdavčitvijo postaja jasno, da obstoječi model vladne politike pri oblikovanju ekosistema za gospodarski razvojni model ne omogoča uvrstitve Slovenije v klub najuspešnejših držav EU. Analiza trenutnega stanja razkriva strukturne ovire, ki onemogočajo preboj v višjo dodano vrednost, tehnološko voditeljstvo in globalno konkurenčnost. Ne gre zgolj za pomanjkanje sredstev, temveč za odsotnost usklajenega sistema, ki bi povezal človeški kapital, inovacijsko infrastrukturo in podjetniško ambicijo. Slovenija potrebuje nov razvojni model. Od modela prerazdeljevanja in birokracije k modelu podjetniške države,[1] ki spodbuja podjetniško miselnost in razvoj. Podjetniška in visokotehnološka komponenta ne sme biti zgolj sredstvo za rast, ampak jo je potrebno obravnavati kot strateško odločitev države. Uspešna Slovenija 2034 je zaveza stranke Demokrati. za naslednja dva mandata.

Prednostni ukrepi

1. Dvig produktivnosti in dodane vrednosti

Rešitve:

- Nacionalni program za dvig produktivnosti v malih in srednjih podjetjih (digitalni vavčerji, svetovalne sheme, tehnološka modernizacija);
- Davčne olajšave za vlaganja v digitalizacijo, avtomatizacijo, R&D in usposabljanje zaposlenih. Ohranitev 40-odstotne olajšave. Minimalna efektivna davčna stopnja pri 10 %;
- Spodbude za sodelovanje podjetij z raziskovalnimi institucijami pri razvojnih projektih pametne specializacije (financiranje 100 mio eur za prebojne projekte).
- Revizija obstoječih praks dviga produktivnosti in dodane vrednosti: odprava neučinkovitih in optimizacija uspešnih;
- 30-odstotna degresivna amortizacija kot pospešek investicij;
- Uvedba davčne olajšave do 40 % za donacije športnim, kulturnim, gasilskim, invalidskim, izobraževalnim in raziskovalnim organizacijam ter za Sklad za redke bolezni. Namen ukrepa je spodbuditi podjetja in posameznike k večjemu vlaganju v lokalno skupnost ter podpreti delovanje društev, ki prispevajo k razvoju športa, kulture in solidarnosti;
- Hitri postopek za investicije z visoko dodano vrednostjo. Vzpostavitev posebnega upravnega postopka (“fast track”) za podjetja, ki vlagajo v tehnologijo ali ustvarjajo več kot 100 tisoč eur dodane vrednosti na zaposlenega (pospešena rast brez dodatnih subvencij, administrativni pospešek namesto denarja).[2]

Učinki:

- Povečanje dodane vrednosti na zaposlenega;
- Hitrejši prehod v višje tehnološke panoge;
- Večja konkurenčnost podjetij.

Ciljni KPI: +15-odstotna rast dodane vrednosti na zaposlenega do 2030.

2. Deregulacija in poslovno okolje

Rešitve:

- Enotni sistem presoje vplivov zakonodaje na konkurenčnost in inovacije;
- Poenostavitev in digitalizacija upravnih postopkov (»silence is consent«);
- Celovita revizija birokratskih ovir (arhiviranje računov, soglasja sosedov, fiskalizacija e-nakupov);
- Deregulacija mikro-podjetij (poenostavljena regulacija, odprava nepotrebnih dovoljenj);

[1] Podjetniška država, kot jo opredeljuje program Uspešna Slovenija 2034, pomeni državo, ki aktivno odpravlja birokratske ovire, uvaja podatkovno podprto odločanje, zmanjšuje regulativna tveganja, krepi razvojna vlaganja ter ustvarja okolje, kjer je podjetniška pobuda sistemsko podprta. Država je partner gospodarskemu razvoju, ne njegov birokratski zaviralec.

[2] "Fast track" postopek bo omejen izključno na projekte brez vplivov na okolje, ki ne zahtevajo presoje po direktivi EIA. Postopek bo vključeval digitalno vlogo, 30-dnevni rok odločanja, avtomatsko prednostno obravnavo in poseben strokovni panel, ki oceni izpolnjevanje pogojev (dodana vrednost nad 100 tisoč eur, visoka stopnja tehnološke zahtevnosti, minimalna poraba prostora).

- Obvezna ocena gospodarnosti investicij in ocena dodane vrednosti pri razpisih;
- Združitev vseh inšpekcijskih služb v enovit državni inšpekcijski organ, ki bo omogočal okrepitev dela inšpekcijskih služb s poudarkom na spodbujanju skladnosti in razvoja, ne zgolj sankcioniranju za vsako ceno; inšpekcije bodo spremljale tudi izvedljivost zakonodaje in o tem poročale zakonodajalcu;
- Načelo "1 IN – 2 OUT" pri novih regulatornih predpisih.

Učinki:
- Nižji administrativni stroški;
- Večja pravna predvidljivost in zaupanje vlagateljev;
- Hitrejše projektne časovnice;
- Več inovacij.

Ciljni KPI: -20 % administrativnih stroškov podjetij do 2030.

3. Podpora podjetjem z globalnim potencialom

Rešitve:
- Enotna kontaktna točka za scaleup-e (mentorstvo, izvozna diplomacija, mreženje);
- Oblikovanje in krepitev investicijskega ekosistema s ciljnim soinvestiranjem zasebnih vlagateljev in skladov;
- 40-odstotna olajšava za investiranje s strani fizičnih oseb za kapitalska vlaganja v podjetja ali sklade. (Evropski investicijski sklad ima pripravljenih 40 mio eur sredstev za projekte v Sloveniji.);
- Priprava sprememb davčne zakonodaje za spodbujanje solastništva zaposlenih preko delniških opcij (obdavčitev ob unovčenju ni dohodek iz delovnega razmerja) in vitka delniška družba (e-delnice, brez notarjev). Zakonodajni sveženj za talente – uvedba 30-odstotne dohodninske olajšave za privabljanje vrhunskih domačih in tujih strokovnjakov (po nizozemskem zgledu);
- Delovnopravni paket za startup-e/scaleup-e (fleksibilni 40-urni maksimum, oprostitev prispevkov za nadure, študentski s. p., upokojenski s. p., razbremenitev prvih zaposlitev);
- Vzpostavitev mednarodne mreže gospodarskih predstavništev na perspektivnih trgih, ki bodo tesno povezana z veleposlaništvi in odgovorna za podporo v ciljnih državah (gospodarska diplomacija);
- Ustanovitev **Enterprise Slovenia** – sodobne, digitalno zasnovane agencije, ki bo vse oblike podjetniške podpore združila na enem mestu. Enterprise Slovenia postane osrednja kontaktna točka za vse, ki želijo razvijati/internacionalizirati podjetje in poslovanje. Agencija bo združila vse dosedanje institucije s področja podjetništva in promocije na enem mestu. Poslovna logika Enterprise Slovenia bo temeljila na preprostem načelu, in sicer če imaš idejo, ti država ne postavlja ovir, ampak pomaga, da jo preveriš in razviješ in uresničiš.

Učinki:
- Več rastočih podjetij z globalno prisotnostjo;
- Več delovnih mest v visoko produktivnih sektorjih;

- Višji ugled Slovenije v inovacijskem ekosistemu.

Ciljni KPI: 100 scaleup-podjetij z globalnim dosegom do 2034.

4. Trg dela in socialni dialog

Rešitve:

- Varna prožnost (flexicurity) – prožen trg dela ob hkratni zaščiti zaposlenih. Fleksibilnost pri zaposlovanju in reševanju vprašanja presežnih delavcev skupaj z učinkovito zaščito delavcev z "varnostno mrežo" ter s programi aktivne politike zaposlovanja in dostopom do programov prekvalifikacij;
- Sistematične prekvalifikacije in digitalne kompetence za odrasle. Sistem prekvalifikacij za deficitarne poklice: uvedba nacionalnega programa izobraževanja in prekvalifikacij za poklice, kjer primanjkuje delovne sile (IT, zdravstvo, socialna oskrba, proizvodnja, energetika);
- Krepitev socialnega dialoga – socialni dialog po danskem modelu: večina vprašanj o pravicah in
- obveznostih delodajalcev in delojemalcev se ureja sektorsko – s panožnimi dogovori med socialnimi partnerji. Država določa le osnovni okvir, ne posega v podrobnosti delovnih razmerij, kar zmanjšuje birokracijo in povečuje odgovornost partnerjev;
- Programi vračanja slovenskih strokovnjakov in davčne olajšave;
- Uvedba modernih oblik dela (hibridno, platformno) z jasno zakonodajno ureditvijo;
- Povezava izobraževalnega sistema in gospodarstva – širitev dualnega modela, obvezna praksa, skupni razvoj kurikulov;
- Nacionalni program vseživljenjskega učenja – financiranje prekvalifikacij in usposabljanj v deficitarnih sektorjih;
- Pokojnine, ki nimajo osnove iz plačila prispevkov, se izvzamejo iz sistema pokojninske blagajne in so neposredno strošek državne blagajne;
- Pokojninska reforma z uvedbo II. pokojninskega stebra in postopno uvajanje III. pokojninskega stebra.

Učinki:

- Bolj fleksibilen in konkurenčen trg dela;
- Večja vključenost zaposlenih v odločanje;
- Hitrejša prilagoditev delovne sile tehnološkim in demografskim spremembam;
- Večja privlačnost Slovenije za talente;
- Boljša povezanost izobraževanja in gospodarstva.

Ciljni KPI: stopnja zaposlenosti ≥82 %, povečanje deleža odraslih v vseživljenjskem učenju na 25 % do 2032.

Ukrepi mandata

1. Vzpostavitev nacionalne gospodarske strategije 2034

Rešitve:

- **Nacionalna gospodarska strategija kot operativni načrt** – strateški dokument z jasno vizijo in merljivimi cilji za dvig produktivnosti, dodane vrednosti in globalne prepoznavnosti gospodarstva. Preseči mora deklarativno raven in zagotoviti operativni načrt s konkretnimi koraki, časovnicami in odgovornimi nosilci;
- **Fokusirana prioritetna področja in misijski pristop** – jasno opredeljena prioritetna področja (npr. zeleno gospodarstvo, digitalizacija, prehranska varnost), skladna s Strategijo pametne specializacije (S5), s koncentracijo sredstev na področja največje konkurenčne prednosti;
- Preobrazba v podjetniško državo – do leta 2034 Slovenija postane podjetniška država, ki temelji na inovacijah, podjetniški miselnosti in ustvarjanju deljene vrednosti (CSV), namesto na prerazdeljevanju in birokraciji;
- **Povezovanje kmetijstva, turizma in športa z gospodarstvom** – podeželje kot strateška prednost in neizkoriščen potencial: lokalna pridelava hrane, turizem in šport, združeni v integrirane ekosisteme, ki ustvarjajo dodano vrednost, delovna mesta in trajnostno regionalno rast;
- **Nacionalni razvojni okvir 2034** – povezava gospodarskih, socialnih in okoljskih ciljev v pet ključnih programskih stebrov, ki določajo prioritete, merljive cilje in povezane ukrepe različnih resorjev v enotno strategijo.

Učinki:

- Povečana stabilnost in odpornost gospodarstva;
- Jasna nacionalna vizija, ki presega parcialne politike;
- Bolj učinkovito usmerjanje sredstev in razvojnih prioritet.

2. Reforma inovacijskega ekosistema in prenos znanja v gospodarstvo

Rešitve:

- V okviru SDH se oblikuje Slovenski sklad za inovacije in strateške projekte (javno-zasebni hibridni model: lastna sredstva SDH, EU-viri, zasebni kapital);
- Reforma Strategije pametne specializacije (S5): ožji izbor prioritet, operativno spremljanje učinkov;
- Regulatorni peskovniki (regulatory sandboxes) kot testna okolja za inovativne produkte in storitve (AI, biotech, farmacija, robotika, demografske storitve);
- Industrijski grozdi z R&D podporo ter povezovanjem univerz, podjetij in vlagateljev (Enterprise Slovenija).

Učinki:

- Večja učinkovitost porabe javnih sredstev;
- Višja komercializacija znanja;
- Hitrejša digitalizacija industrije;

- Več podjetij z visoko dodano vrednostjo.

Ciljni KPI: povečanje deleža R&D projektov s tržnim učinkom na 50 % do 2032.

3. Demografska in migracijska politika

Rešitve:
- Digitalizacija postopkov zaposlovanja tujcev; enotno kontaktno mesto za delodajalce;
- Spodbude za vključevanje starejših v delo (upokojenski s. p.);
- Povezava investicij s kadrovskimi potrebami, šolskimi programi in regijskimi potenciali;
- Aktivna vloga gospodarstva pri oblikovanju pogojev za višjo nataliteto (stanovanjska politika, fleksibilno delo, podpora materam);
- Reforma poslovnih registrov in digitalna povezljivost (GURS, AJPES, FURS) za spremljanje demografskih in migracijskih trendov.

Učinki:
- Večja dostopnost kadra;
- Blaženje posledic staranja prebivalstva;
- Boljše povezovanje izobraževalnih in zaposlitvenih potreb.

Ciljni KPI: zmanjšanje strukturnih primanjkljajev na trgu dela za 30 % do 2032.

4. Vzpostavitev strateškega razvojnega partnerstva med državo, znanostjo in gospodarstvom

Rešitve:
- Dolgoročni razvojni konzorciji med raziskovalnimi inštituti (IJS, KI) in podjetji;
- Misijski programi za rast visokotehnoloških podjetij po vzoru uspešnih tujih praks.

Učinki:
- Usmerjanje raziskovalne odličnosti v konkurenčnost gospodarstva;
- Krepitev slovenskih tehnologij z globalnim potencialom.

Ciljni KPI: delež javno-sofinanciranih raziskav, ki preidejo v tržno uporabo ≥ 60 % do 2040.

5. Strukturna reforma izobraževalnega sistema

Rešitve:
- Prenova kurikulov: interdisciplinarno učenje, digitalne veščine, reševanje problemov, podjetnost. Sodelovanje izobraževanja in gospodarstva: uvedba vajeniškega sistema po nemškem modelu, povezava srednjih in višjih šol z delodajalci ter nagrajevanje podjetij, ki vlagajo v usposabljanje kadrov;
- Vseživljenjsko učenje kot sistemski steber razvoja kompetenc;

- Razvojna vozlišča univerz in gospodarstva: praktično usmerjeno izobraževanje in skupni razvoj produktov;
- Finančno opismenjevanje v izobraževalnem procesu.

Učinki:
- Več diplomantov z znanji prihodnosti;
- Zmanjšanje strukturne brezposelnosti;
- Hitrejša prilagoditev trga dela tehnološkim spremembam.

Ciljni KPI: delež diplomantov STEM + podjetniških smeri ≥ 45 % do 2040.

FINANCE

Skupni izdatki države so se v zadnjih petih letih povišali za 10 milijard evrov. V zadnjih treh letih se je manko v javni blagajni pokrival z nalaganjem novih davčnih bremen, kar je dodatno omejilo manevrski prostor proračunskega planiranja za raven javne porabe, kot jo spremljamo sedaj.

Stalno naraščanje državnih izdatkov ogroža dolgoročno stabilnost države. Zato Demokrati. **ureditev javnih financ postavljamo v ospredje Uspešne Slovenije 2034**. Ukrepi bodo postopni, a ciljani in jasno usmerjeni h krepitvi konkurenčnosti gospodarstva in postopnemu zmanjševanju deleža javnih izdatkov v BDP.

V mandatu 2026–2030 je treba izpeljati fiskalno prilagoditev, ki bo vključevala celovito davčno reformo in prilagoditev izdatkov države nižji ravni prihodkov po izvedeni reformi.

Slovenija potrebuje spremembo razvojnega koncepta: **od modela prerazporejanja in birokracije k modelu podjetne države**, ki spodbuja podjetniško miselnost in razvoj. Zato tudi javnofinančno planiranje terja miselni preobrat. Politika se mora namreč od vprašanja, koliko denarja želimo imeti in kako ga naberemo (beri: koliko novih davkov želi od davkoplačevalcev pobrati država), preusmeriti predvsem k vprašanju, koliko denarja smemo vzeti ljudem in gospodarstvu na razumen način, da jim lahko zagotovimo storitve, ki jih od države pričakujejo in so do njih upravičeni.

Načela fiskalnega programa:

- Program temelji na socialno-tržno-ekonomskem konceptu;
- Program izhaja iz identifikacije problemov javnofinančnega planiranja v zaostrenem gospodarskem ciklu;
- Ukrepi so usmerjeni v razbremenitev gospodarstva (fiskalno in administrativno) za namene povečanja gospodarskih aktivnosti, posledično pa za povečanje prilivov v državno blagajno;
- Cilj je javnofinančna nevtralnost ukrepov z namenom ohranjanja javnofinančne stabilnosti;
- Ukrepi spodbujajo pogoje za ustvarjanje delovnih mest z visoko dodano vrednostjo in povečanje produktivnosti na raven povprečja EU;
- Izvajanje ukrepov je prednostno podvrženo (javno)finančni uresničljivosti. Izvedbena uresničljivost programa ni ovira, je izziv politične volje in vodstvenih sposobnosti.

Prednostni ukrepi:

- Zmanjšanje obdavčitev najemnin s 25 % na 15 % dohodnine;
- Zmanjšanje obdavčitve dohodkov od kapitala iz 25 % na 20 %;
- Zvišanje letne splošne dohodninske davčne olajšave na 7 tisoč evrov oziroma na raven kratkoročnih minimalnih stroškov;
- Uvedba enega vplačilnega računa za akontacije dohodnine in socialne prispevke;
- Uvedba razvojne kapice za plače, ki so ključne za okrepitev razvojnega segmenta z visoko dodano vrednostjo;
- Sprememba pri načinu pokrivanja izgube v obračunu DPPO pravnih oseb (mikro in male) in v davčnih obračunih pri tistih, ki opravljajo samostojno dejavnost (s. p. in ostali), tako da se izguba iz preteklih let lahko pokriva v celoti oziroma v višini davčne osnove (do minimalne efektivne stopnje 10 %);
- Uvedba spremenjene dohodninske lestvice (zmanjšanje obdavčitve v zadnjem dohodninskem razredu s 50 % in združitev z zgornjim razredom na 40 %);
- Študentom in upokojencem bomo omogočili odprtje normiranega popoldanskega s. p. brez izgube statusnih pravic. Ukrep bo povečal podjetniško dinamiko, zmanjšal sivo ekonomijo in spodbudil prenos znanja med generacijami;

- Znižanje davka od dohodka pravnih oseb na 15 % (ostanejo olajšave R&D in izgube preteklih let do spodnje meje efektivno 10 %);
- Vrnitev davčnih okvirov za delovanje normiranih s. p. in d. o. o.;
- Pavšalni mesečni prispevki za s. p. do 15 tisoč eur letnega prometa v višini 250 eur;
- Vzpostavitev centralnega e-avkcijskega portala za naročila male vrednosti (sistem e-avkcij - obratnih dražb), kjer se ponudniki potegujejo za posel z najnižjo ceno v realnem času;
- Informativni mesečni obračun DDV.[3]

Ukrepi mandata

Proces priprave in izvajanja proračuna v Sloveniji je utečen, a zastarel. Učinkovit sistem javnih financ mora temeljiti na ministrski odgovornosti in jasni razmejitvi funkcij med oblikovanjem politike ter njenim izvajanjem. Trenutno v Sloveniji več kot 40 institucij neposredno usklajuje svoje finančne načrte z ministrstvom za finance, kar močno odstopa od prakse fiskalno odgovornih držav EU.

1. Demokrati. se bomo oprli na štiri ključne dejavnike nove proračunske paradigme:

- Vzpostavitev sistema, ki temelji na jasni ministrski odgovornosti. Z namenom učinkovitejše in racionalnejše vlade bomo zmanjšali število ministrstev. Ključni namen ni zmanjšanje administrativnih stroškov, temveč krepitev vsebinske odgovornosti ministrov in zmanjšanje prekrivanja pristojnosti ter združevanje področij po smiselnih celotah;

- Osnovno načelo programskega proračuna bo preusmeritev težišča iz načrtovanja porabe v načrtovanje rezultatov. Za vsak program bodo določeni merljivi cilji, kazalniki uspešnosti in pričakovani učinki. Če ti ne bodo doseženi, bodo sledile vsebinske spremembe – od prilagoditve zakonodaje do ukinitve neučinkovitih programov;

- Načrtovanje po programih bo omogočilo uvedbo proračunskega načrtovanja na ničelni osnovi, kjer noben program ne bo imel vnaprej zagotovljenih sredstev brez dokazovanja učinkovitosti. Tak pristop bo povečal fleksibilnost in spodbudil odgovorno rabo javnih sredstev;

- Proračunsko načrtovanje bo potekalo v 4-letnih ciklih. Proračunski uporabnik ne bo kaznovan z odvzemom sredstev za neporabljena sredstva, ampak jih bo lahko v okviru odobrenih projektov prenesel v naslednje proračunsko obdobje (sprememba proračunske kulture od 'porabi vse zdaj' k 'porabi premišljeno in načrtuj naprej'). Izvedba projektov z ugodnejšo ekonomiko od načrtovane bo javno predstavljena kot primer dobre prakse. Podroben in finančno natančno opremljen načrt se pripravi takoj po imenovanju vlade in zapiše v finančno ovrednoten štiriletni program dela vlade, ki ga potrdi državni zbor.

[3] FURS bo pripravil predizpolnjen DDV-obračun na podlagi e-računov in transakcijskih podatkov. Zavezanec lahko obračun potrdi ali popravi. Cilj je, da 70 % mikro podjetij odda obračun brez popravljanja do leta 2028.

V ta namen bomo zagotovili:

- Nadzor in omejitev rasti izdatkov – spremljanje rasti izdatkov s ciljanimi koeficienti glede na rast BDP;
- Za vse proračunske programe se uvede spremljanje ciljne uspešnosti, finančne učinkovitosti in prispevka k razvojnim ciljem. To se naredi z nastavki, ki jih že imamo v zakonodaji. Kot programska usmeritev se vsako leto ukinejo ali zmanjšajo najmanj učinkoviti programi v višini 5–10 % proračunskih izdatkov preteklega leta, prihranek se uporabi za zniževanje izdatkov oziroma se preusmeri v programe z visoko dodano vrednostjo;
- Po zgledu Nizozemske in Finske se uzakoni, da mora DZ ob nastopu nove vlade sprejeti štiriletni program dela vlade (oziroma za čas do naslednjih rednih volitev). Program vsebuje zgornjo mejo izdatkov in meje izdatkov po resorjih ali področjih politik. Pri tem se za kasnejša leta pusti nerazporejena rezerva za nove prioritete;
- Po zgledu Nizozemske, Finske, Danske, Nemčije in Avstrije neposredni proračunski uporabniki ostanejo samo ministrstva in organi neizvršne oblasti. S tem ministri postanejo odgovorni za finance in rezultate vseh, ki delujejo v njihovem policy sektorju;
- Na podlagi teh ukrepov se sprejme programska usmeritev, da se skupni izdatki države v naslednjem mandatu (v štirih letih skupaj) ne bodo povišali več, kot znaša uskladitev s ciljno inflacijo;
- Reforma regulativnega okolja, ki bo poenostavila predpise, zmanjšala število nepotrebnih regulacij in omogočila prihranke v javni upravi. V ta namen bomo uvedli metodologijo merjenja stroškov administrativnih bremen (na osnovi Nizozemske SCM - Standard Cost Method). V zakonodajnem postopku bo veljalo pravilo obveznega ocenjevanja administrativnih stroškov vsakega novega predpisa in prepoved sprejetja predpisa, če ni sprejet drug predpis ali sprememba predpisa, ki zmanjšuje administrativne stroške vsaj v ocenjenem obsegu oziroma če ni ukinjen drug predpis;
- S spremembo ZJN-3 in okrepljenim nadzorom bomo zagotovili večjo preglednost javnih naročil z okrepljenimi protikorupcijskimi mehanizmi;
- Spodbude za lastniško udeležbo zaposlenih v podjetjih. Ukinili bomo obveznost plačila bonitet in akontacije dohodnine pri prejemu nelikvidnih lastniških deležev ali delniških opcij in omogočili diskontni nakup lastniških deležev zaposlenim. Davčno bomo stimulirali držanje lastniških deležev
- zaposlenih v podjetju z degresivno lestvico obdavčitve kapitala ob prodaji deležev: 15 % do 3 leta, 10 % do 7 let, 0 % po 10 letih;
- Uvedba Startup Visa Slovenija za digitalne nomade, inovatorje in tuje podjetnike, s poenostavljenimi postopki;
- Priprava strategije za vračanje in vključevanje slovenskih strokovnjakov iz tujine ter povezovanje z uspešnimi Slovenci po svetu z namenom oblikovanja mednarodne mreže slovenske odličnosti.

2. Razvoj zagonskih podjetij in skladov tveganega kapitala

Cilj Slovenije je postati regionalno središče za zagonska podjetja in sklad tveganega kapitala. Do leta 2032 želimo omogočiti vzpostavitev petih skladov tveganega kapitala z investicijsko kapaciteto nad 300 milijonov evrov. Do leta 2034 želimo vzpostaviti poslovni

ekosistem, ki bo v nadaljnjih letih omogočil oblikovanje vsaj dveh zagonskih podjetji z vrednostjo nad milijardo evrov.

Za dosego teh ciljev bomo:

- soustvarili enoten evropski trg tveganega kapitala v sodelovanju s sosednjimi državami;
- uvedli davčne olajšave za vlaganja v zagonska podjetja – 40 % naložb do 100 tisoč eur in 30 % naložb do milijon eur, ki bodo priznane podjetjem in posameznikom. Vse tovrstne naložbe bodo opravičene tudi kapitalskega dobička za obdobje prvih treh let;
- ustanovili novo pravno organizacijsko obliko vitke delniške družbe (v. d. d.), ki bo omogočala digitalno ustanavljanje in vpis novih delničarjev, možnost vlaganja sindikatov vlagateljev in fleksibilno notranjo organizacijo;
- vzpostavili javni mehanizem za ponovno-zagonska sredstva podjetij v preoblikovanju, namenjen drugim priložnostim po neuspelem prvem zagonu;
- uredili spodbuden zakonski okvir za sklade tveganega kapitala, ki bo omogočal hitro financiranje likvidno ogroženih perspektivnih podjetij.

Spodbujanje investiranja v zagonska podjetja za državo ni strošek, temveč naložba. Slovenija trenutno investira 41 eur na prebivalca, kar je več kot 10-krat manj od evropskega povprečja. Doseganje ravni Nemčije (440 eur na prebivalca) bi pomenilo dodatnih 800 milijonov eur naložb in ustvarjanje najmanj 5 tisoč delovnih mest z visoko dodano vrednostjo.

INFRASTRUKTURA IN ENERGETIKA

Infrastruktura in logistika

1. Logistika

Logistika je gospodarska panoga, ki Sloveniji zaradi njene geostrateške lege omogoča krepitev konkurenčnosti. Predstavlja približno **7 % slovenskega BDP** in neposredno ali posredno zaposluje več kot **50 tisoč ljudi**. Vendar v zadnjih letih ne beleži rasti, kot jo beležijo primerljive države v regiji. Po podatkih **Global Innovation Index (GII) 2025** se Slovenija uvršča na **35. mesto med 139 državami sveta**, kar pomeni rahel padec v primerjavi s prejšnjimi leti. V evropskem merilu zaseda **22. mesto od 39 držav**, med državami z visokimi dohodki pa **33. mesto od 54**.

Analiza GII kaže, da Slovenija **relativno dobro vlaga v inovacijsko okolje**, vendar teh vlaganj **ne pretvori dovolj učinkovito v konkretne rezultate**. Po **inovacijskih vhodih** zaseda **32. mesto**, po **izhodih** pa **38. mesto**. To pomeni, da imamo kakovostno infrastrukturo, izobraženo delovno silo in dobro raziskovalno osnovo, vendar znanje in tehnologije premalo prehajajo v gospodarsko prakso.

Za okrepitev konkurenčnosti in ponoven preboj Slovenije na evropski logistični zemljevid bo zato ključna **aktivna vloga vlade, boljše sodelovanje med vsemi deležniki** – gospodarstvom (upravljalci infrastrukture, logističnimi podjetji, ...), raziskovalnimi ustanovami in lokalnimi skupnostmi. Z integriranim upravljanjem, strateškim načrtovanjem in usklajevanjem politik na področjih infrastrukture (prometne, energetske in telekomunikacijske), okolja, prostora in podnebnih ukrepov bo Slovenija lahko uresničila svoj potencial kot pametno, digitalno in trajnostno logistično vozlišče.

Ukrepi mandata

- Vzpostavitev Direktorata za logistiko kot enotne kontaktne točke za logistični sektor, z namenom izboljšanja koordinacije med resorji, pospešitve reševanja sistemskih problemov ter vzpostavitve stalnega strukturiranega dialoga med državo in gospodarstvom.

I**ntermodalnost:**

- Krepitev kopenskih povezav med koprskim pristaniščem in **zalednimi logističnimi terminali** ter končnimi uporabniki;
- **Gradnja multimodalnih logističnih centrov** (Ljubljana, Sežana, Maribor, Celje, Pragersko, Ormož);
- Vključitev logističnih centrov in ustrezne infrastrukture na smereh blagovnih tokov, kjer je možno ustvarjati dodano vrednost, v Zakon o razvoju Slovenije in pripraviti sistemsko sprostitev umeščanja v prostor za ključne razvojne projekte.

Internacionalizacija:

- V okviru Enterprise Slovenija se dá poseben poudarek promociji Slovenije kot najugodnejši logistični destinaciji za določene globalne blagovne tokove;
- Okrepitev gospodarske diplomacije v smeri promocije logistične dejavnosti.

Kadrovski razvoj:

- Spodbujanje povečanja izobraževalnih programov za logistične poklice;
- Spodbujanje digitalnih kompetenc v logistiki;
- Privabljanje mladih in tujih strokovnjakov v logistično branžo;
- Prilagoditev izobraževalnih programov v šolah (skozi štipendijske sheme in prilagoditve).

Odpornost oskrbovalnih verig

- Spodbujanje razvoja lokalnih in regionalnih dobavnih verig;
- Vzpostavitev nacionalnega kriznega logističnega scenarija za deležnike in uporabnike kritične infrastrukture.

Digitalna transformacija

- Spodbujanje uvedbe pametnih logističnih platform (AI, IoT, blockchain);
- Uvedba digitalne sledljivosti blaga v realnem času;
- Avtomatizacija skladišč in distribucijskih centrov;
- Implementacija "Slovenskega enotnega vstopnega okna" za celotno logistično dejavnost; uporabiti domače znanje in izkušnje;
- Standardizacija in optimizacija procesov, skladno s svetovnimi standardi.

2. Infrastruktura

Prednostni ukrepi

- Oblikovanje Direktorata za gradbeništvo na Ministrstvu za infrastrukturo in energetiko. Imel bo nalogo usklajevanja medresorskih prioritet, določanja enotnih standardov ter spremljanja izvajanja investicij na nacionalni ravni;
- Posodobitev Zakona o javnih naročilih (ZJN-3) z večjim poudarkom na kakovostnih kazalnikih in življenjskem ciklu projekta, z večjo fleksibilnostjo za kompleksne infrastrukturne razpise ter administrativnimi poenostavitvami za bolj učinkovito izvedbo projektov;
- **Okrepitev nadzora preko sistemskih orodij** in sodelovanja nadzornih institucij (Direktorat za gradbeništvo, Direktorat za javno naročanje, DKOM, UVK, Računsko sodišče RS);
- Obvezen element priprave projekta postane točna ocenjena vrednost.

Ukrepi mandata

- **Priprava dolgoročnega investicijskega načrta do 2040** za kritično prometno in socialno infrastrukturo, ki bo presegal mandatne cikle in zagotovil strateško vizijo namesto razdrobljenosti projektov;
- Za vse javne infrastrukturne projekte bomo uvedli **poenoten investicijski proces** – od idejne zasnove do zaključnega poročila, ki bo **vseboval obvezno analizo stroškov in koristi (CBA)**, redno spremljavo stroškov materialov in storitev, zahteval standardizirano dokumentacijo in kontrolne točke ter obvezno evalvacijo po zaključku projekta;
- Za vse javne investicije nad pet milijonov evrov bo obvezna uporaba sistema Building Information Modeling (BIM).[4] BIM omogoča upravljanje projekta skozi celoten življenjski cikel, s tem pa boljši nadzor nad stroški in kakovostjo;

[4] Uvedba BIM bo potekala fazno: (1) 2026–2027: obvezna uporaba za projekte nad 20 mio EUR; (2) 2028: za projekte nad 5 mio EUR; (3) 2030: BIM kot standard za vse javne investicije.

- **Gradbeni dnevnik bomo digitalizirali**, postal bo obvezen element nadzora (sledljivost, standardizacija postopka);
- Zagotovili bomo **standardne popise del v gradbeništvu**. Vpeljali bomo **enotne tehnične standarde in interoperabilne podatkovne formate**, ki omogočajo nemoten prenos informacij med investitorjem, projektantom, nadzornikom in izvajalcem;
- Poenotili bomo normativno bazo, ki bo vključevala **standardizirane cene ključnih materialov in storitev.** S tem bomo preprečili sedanjo prakso, po kateri se cene enakih materialov in del razlikujejo med infrastrukturnimi programi (npr. cestnim in železniškim), čeprav nadzor nad projekti opravlja isti inženiring (DRI);
- Uporaba mednarodno uveljavljenih standardov FIDIC (rdeča knjiga FIDIC in rumena knjiga FIDIC) pri izvajanju večjih gradbenih projektov zahteva pregledno in strokovno vodenje, izvajanje ter nadziranje gradenj, kar zmanjšuje tveganja, podražitve in zamude. Zato bomo pri javnih projektih zahtevali dosledno uporabo rdeče oziroma rumene knjige FIDIC z namenom doseganja višje kakovosti izvedbe ob učinkovitejši in racionalnejši porabi javnih sredstev. S tem bomo zmanjšali tudi razkorak med projektiranjem in izvedbo ter olajšali primerljivost učinkovitosti izvedbe projektov;
- Z namenom pospešitve pridobivanja gradbenih in okolijskih dovoljenj bomo poenostavili postopke in jih integrirali v enotno digitalno platformo **eGraditev**, ki bo omogočala elektronsko vložitev, spremljanje in odločanje v vseh fazah postopka;
- Strateške projekte državnega pomena bomo uvrstili v Zakon o razvoju Slovenije, vzporedno s tem pa pripravili poseben zakonodajni sveženj, ki predvideva t. i. "hitro stezo" z jasnimi roki in prednostno obravnavo, s čimer bomo omogočili hitrejše umeščanje ključnih investicij v prostor ob hkratnem spoštovanju okolijskih standardov;
- Širitev obstoječih avtocest na 3 pasove[5] na prometno obremenjenih odsekih TEN-T (npr. A1 in A2). Glavnina teh del bo izvedena v obdobju naslednjih petih let po postopku vzdrževalnih del v javno korist;
- Izgradnja manjkajočih povezav (npr. tretja razvojna os, hitra cesta proti Koroški);
- Rekonstrukcija in posodobitev mostov in viaduktov na koridorjih V in X;
- Implementacija pametnih transportnih sistemov (ITS): dinamično vodenje prometa, nadzor hitrosti, senzorji za vremenske razmere;
- Posodobitev in nadgradnja prog – sistematična nadgradnja glavnih železniških koridorjev, odprava ozkih grl, povečanje hitrosti in zmogljivosti prog ter nadaljnja elektrifikacija omrežja;
- Digitalizacija in varnost – postopna uvedba evropskega sistema vodenja železniškega prometa (ERTMS/ETCS), modernizacija signalno-varnostnih naprav ter digitalno upravljanje prometa.
- Razvoj železniških vozlišč in terminalov - posodobitev in nadgradnja ključnih vozlišč ter multimodalnih terminalov, zlasti v Ljubljani, Kopru in Mariboru, z namenom izboljšanja potniških in tovornih povezav; vzpostavitev železniške povezave Ljubljana – Brnik (letališče Jožeta Pučnika); slovenskega
- Trajnostni razvoj in podnebna odpornost – zmanjševanje okolijskih vplivov železniške infrastrukture, uporaba obnovljivih virov energije ter prilagoditev infrastrukture na vplive podnebnih sprememb;
- Evropska povezljivost in interoperabilnost – zagotovitev tehnične in operativne usklajenosti s sosednjimi železniškimi sistemi ter krepitev vloge Slovenije kot pomembnega vozlišča v evropskih prometnih koridorjih.

[5] Širitev najbolj obremenjenih odsekov avtocest na tri pasove bomo izvedli kot razširitve znotraj obstoječih cestnih koridorjev, z minimalnimi posegi v prostor, v okviru vzdrževalnih del v javno korist.

- Izgradnja dostopne infrastrukture – dvotirni drugi tir Divača–Koper, cestne obvoznice in logistični priključki;
- Digitalizacija pristanišča – uvedba Port Community System in pametnega logističnega nadzora;
- Zeleni prehod – elektrifikacija pomolov ("shore power"), uvedba alternativnih goriv (LNG, vodik) in zmanjšanje emisij;
- Razvoj suhega pristanišča v zaledju (npr. Sežana ali Ljubljana) za razbremenitev pristanišča in povečanje zmogljivosti tovornih tokov;
- Ljubljana (Brnik): nadgradnja steze, širitev terminala, izgradnja logističnega tovornega centra in uvedba zelene energije;
- Letališče Maribor: razvoj regionalnega cargo-centra in ureditev logistične cone s hitro povezavo z avtocesto in železnico;
- Vzpostavitev Paritetnega socialnega sklada za gradbeništvo (po zgledu večine starih članic EU) za krepitev socialne varnosti (odsotnosti, odpravnine, poklicne pokojnine), varnosti in zdravja pri delu ter stalnega usposabljanja v panogi;
- Postopna selitev izbranih državnih institucij in agencij iz Ljubljane v druga regionalna središča z namenom krepitve razvoja regij;
- Vzpostavitev regionalnih pisarn ali izpostav za ministrstva, kar bo zmanjšalo potrebo po vsakodnevnih migracijah v prestolnico.

Energetika

Slovenija se nahaja na ključnem strateškem razpotju, ki bo določilo njeno energetsko, gospodarsko in družbeno prihodnost. Soočamo se z dvojnim imperativom: izvesti odločen prehod v podnebno nevtralno družbo in hkrati zagotoviti energetsko varnost, zanesljivost in neodvisnost v nestabilnem geopolitičnem okolju. Brez pravočasnih odločitev nam grozi visoka uvozna odvisnost (do 70 % po zaprtju TEŠ in izteku NEK), kar ogroža cene elektrike, nacionalno varnost in konkurenčnost gospodarstva.
Krovna vizija tega programa je vzpostavitev varne, zanesljive in konkurenčne oskrbe z energijo, ki temelji na treh stebrih: zanesljivosti, dostopnosti (sprejemljive cene) in zadostnosti (dovolj lastnih virov). Naš pristop je pragmatičen, temelji na dokazih in zavrača ideološke skrajnosti.

1. Strateška usmeritev: JE + OVE

Program formalno sprejema kombinacijo jedrske energije in obnovljivih virov (JE+OVE) kot optimalno pot za Slovenijo. Analize kažejo, da je ta scenarij dolgoročno najugodnejši, z najnižjimi celotnimi družbenimi stroški, najnižjimi emisijami in zagotavlja energetsko suverenost. Alternativni scenariji (OVE+plin ali 100-odstotni OVE) so bistveno dražji in ne zagotavljajo potrebne stabilnosti sistema.

Jedrska energija kot hrbtenica sistema
Jedrska energija zagotavlja stabilno, nizkoogljično in cenovno predvidljivo proizvodnjo elektrike. Je temelj naše energetske samozadostnosti. Ključni odločitvi sta podaljšanje obratovanja NEK do leta 2063 in pospešitev projekta JEK2 s ciljem priklopa v omrežje, in sicer najkasneje do leta 2040. JEK2 je prvorazredni nacionalni strateški projekt. V dolgoročni načrt po letu 2040 za dodatno prožnost.vključujemo tudi razvoj malih modularnih reaktorjev (SMR).

Pravičen premogovni prehod in strateška rezerva
Zaveza k izstopu iz premoga do leta 2033 ostaja, vendar mora biti prehod socialno pravičen in energetsko varen. Časovnica je povezana z izvedbo nadomestnih projektov, predvsem JEK2. Blok TEŠ 6 bo po letu 2033 prešel v stanje "hladne strateške rezerve" z minimalno uporabo, skladno z EU pravili, in bo ohranjen do priklopa JEK2. To je ključna varovalka proti proizvodni vrzeli in energetskim krizam.

Prednostni ukrepi
- Formalno sprejetje scenarija "Jedrska energija+Obnovljivi viri energije" (JE+OVE) kot nacionalne strategije in opredelitev JEK2 kot prvorazrednega nacionalnega strateškega infrastrukturnega projekta (vključitev v Zakon o razvoju Slovenije);
- Začetek vseh potrebnih tehničnih, administrativnih in meddržavnih postopkov za podaljšanje obratovalne dobe NEK do leta 2063;
- Celovita prenova sistema omrežnine, da postane razvojno naravnana in zagotovi zadostne ter predvidljive vire za nujne naložbe v elektroenergetsko omrežje;
- Pospešeno sprejetje Zakona o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje, ki vključuje socialno varnost za zaposlene in vzpostavitev TEŠ 6 v statusu strateške rezerve, in sicer do priklopa JEK2;
- Ustanovitev stalnega, neodvisnega strokovnega sveta za energetiko in začetek konsolidacije ključnih državnih energetskih družb;
- Uvrstitev črpalne elektrarne Kozjek v Zakon o razvoju Slovenije z namenom čim prejšnje izvedbe projekta.

Ukrepi mandata
- Sprejetje končne investicijske odločitve za JEK2 do leta 2028;
- Vzpostavitev nove podporne sheme "Sonce s hranilnikom", ki bo subvencionirala projekte sončnih elektrarn v kombinaciji z baterijskimi hranilniki ali pametnim upravljanjem porabe; opustitev sistema letnega netiranja za nove vloge;
- Sprejetje zavezujočega Nacionalnega programa za izgradnjo in posodobitev elektroenergetske infrastrukture (po vzoru programa izgradnje avtocest);
- Pospešitev naložb v digitalizacijo omrežja, vključno z naprednimi merilnimi sistemi in enotno platformo za upravljanje podatkov;
- Drastična poenostavitev in digitalizacija postopkov za priključevanje na omrežje ter odprava administrativnih ovir za umeščanje OVE (vzpostavitev enotne kontaktne točke);
- Priprava zavezujočega nacionalnega prostorskega načrta za vetrne elektrarne, vključno z modelom finančnih koristi za lokalne skupnosti (vključitev v Zakon o razvoju Slovenije);
- Vzpostavitev trga za sistemske storitve in prožnost, ki bo omogočal sodelovanje hranilnikov energije, in uvedba dinamičnih tarif za aktivacijo odjema.

- Konsolidacija subvencijskih shem za učinkovito rabo energije (URE) in razogljičenje industrije v enotno vstopno točko;
- Izvedba državnega načrta za postavitev pametne polnilne infrastrukture za e-mobilnost in vzpostavitev oskrbovalne infrastrukture za vodik v težkem prometu;
- Pospešitev prehoda sistemov ogrevanja na obnovljive vire (geotermija, trajnostna biomasa, odvečna industrijska toplota);
- Aktivno spodbujanje projektov za izkoriščanje globoke geotermalne energije, zlasti na območjih z visokim potencialom (npr. Lendava), in vzpostavitev okvira za zeleni vodik.

2. Razogljičenje končne rabe

- **Promet**: Strategija temelji na elektrifikaciji osebne mobilnosti in uporabi vodika za težki tovorni promet. Izvedli bomo državni načrt za postavitev polnilne infrastrukture. Sofinanciranje bo pogojeno z možnostjo pametnega polnjenja in spodbujali bomo prigradnjo hranilnikov k polnilnim mestom za zmanjšanje vpliva na omrežje;
- **Industrija**: Učinkovita raba energije (URE) je ključna za konkurenčnost. Poenostavili in združili bomo subvencijske sheme za URE in razogljičenje v enotno vstopno točko. Podpora bo usmerjena v uvajanje zelenih tehnologij in vodika;
- **Stavbe**: Pospešili bomo prehod sistemov daljinskega ogrevanja na obnovljive vire (geotermija, biomasa, odvečna industrijska toplota). Ob usklajenem razvoju distribucijskega omrežja bomo nadaljevali spodbujanje vgradnje visoko učinkovitih toplotnih črpalk.

KULTURA, UMETNOST IN MEDIJI

Demokrati zagovarjamo razvojno in odprto kulturno politiko, usmerjeno v prihodnost. Slovenija mora biti prostor, kjer mladi ustvarjalci dobijo priložnost za razvoj, uveljavljeni pa imajo spodbudne pogoje za ustvarjalno delo. Kulturni sistem mora spodbujati inovativne prakse, omogočati dostop do infrastrukture, mentorstva in stabilnih pogojev ter hkrati odpirati prostor trgu in samostojnosti ustvarjalcev. Ob tem podpiramo tudi tradicionalne oblike kulture in najširše kulturno udejstvovanje državljank in državljanov.

Naš cilj je sodoben kulturni ekosistem, ki povezuje lokalno in globalno, mlade talente in vrhunske ustvarjalce ter krepi nacionalno identiteto in mednarodno prepoznavnost. Kultura je tudi orodje diplomacije – z njo Slovenija gradi ugled, sodelovanje in zaupanje v svetu.

Zavezujemo se k modernizaciji kulturne uprave in zakonodaje, krepitvi regijskega razvoja ter posodobljenemu modelu financiranja. Poseben poudarek namenjamo digitalni preobrazbi kulture ter kulturno-umetnostni vzgoji, ki povezuje šole in ustvarjalne prakse.

Na področju medijev podpiramo neodvisno, pluralno in javno odgovorno okolje z dolgoročno strategijo razvoja RTV ter podporo lokalnim in neodvisnim medijem.
Zavzemamo se za celovito strategijo ohranjanja stavbne dediščine z vključevanjem civilne družbe in trajnostnim javno-zasebnim partnerstvom.

Kulturna politika mora biti pregledna in merljiva – z jasnimi kazalniki uspešnosti (KPI), primerljivimi na evropski ravni. Delež sredstev za ustvarjalnost in programe bomo postopno povečevali, da kultura postane resnično živa, dostopna in razvojno naravnana sila slovenskega družbenega napredka.

Prednostni ukrepi

- Začetek postopka za sprejem Zakona o kulturnih in ustvarjalnih sektorjih (ZKUS) za zagotovitev pravne varnosti in stabilnega okvira za podporo ustvarjalnosti zunaj tradicionalne umetnosti;
- Reforma kulturne uprave: takojšnji začetek profesionalizacije organov javnih zavodov (svetov zavodov) za zagotovitev strokovne avtonomije in depolitizacije;
- Pilotna **uvedba kulturnega bona za 18-letnike** (v vrednosti 200 eur) za spodbujanje obiska kulturnih prireditev in nakupa knjig;
- Oblikovanje neodvisnega telesa za pripravo Nacionalne strategije za javno RTV 2026–2031, ki bo presegala kratkoročne politične vplive;
- Vzpostavitev enotne podatkovne platforme o kulturi (eKultura) in prehod na podatkovno podprto odločanje (evidence-based policy) z uvedbo javnih evalvacijskih mehanizmov;
- Začetek vzpostavitve Centra za kulturno-umetnostno vzgojo (CKUV) v okviru JSKD za koordinacijo KUV-programov.

Ukrepi mandata

- Sprejem ZKUS in celovita prenova krovnega Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), prilagojena sodobnim oblikam ustvarjalnosti (XR, AI, digitalno okolje) in delovnim razmerjem;
- Sprejetje novega sistemskega Zakona o uprizoritvenih umetnostih za ureditev strukturnih razmerij med javnimi zavodi in neodvisno sceno;
- Ustanovitev Kulturnega digitalnega inkubatorja in razvojne agencije za CCS za povezovanje kulture, tehnologije in podjetništva;
- Implementacija regionalne kulturne politike: vzpostavitev regionalnih kulturnih svetov in decentralizirana razdelitev sredstev;
- Izvedba **trajne selitve Ministrstva za kulturo RS** v Maribor in Novo Gorico za krepitev policentričnega kulturnega modela;

- Priprava in sprejetje celovite Nacionalne strategije arhitekture, ki bo le-to obravnavala kot javno dobro in temelj kulturne krajine;
- Vzpostavitev nacionalnega programa za internacionalizacijo kulture z dodatnimi sredstvi za mednarodne turneje, prevode in predstavitve;
- Izvedba druge faze reforme sistema RTV SLO na podlagi sprejete nacionalne strategije s ciljem preobrazbe v sodobno javno digitalno platformo;
- Oblikovanje enotne nacionalne strategije za ohranjanje in revitalizacijo stavbne kulturne dediščine z usmeritvijo k trajnostnemu upravljanju in javno-zasebnemu partnerstvu;
- Vzpostavitev trojnega modela financiranja (institucionalni, razvojni, projektni).

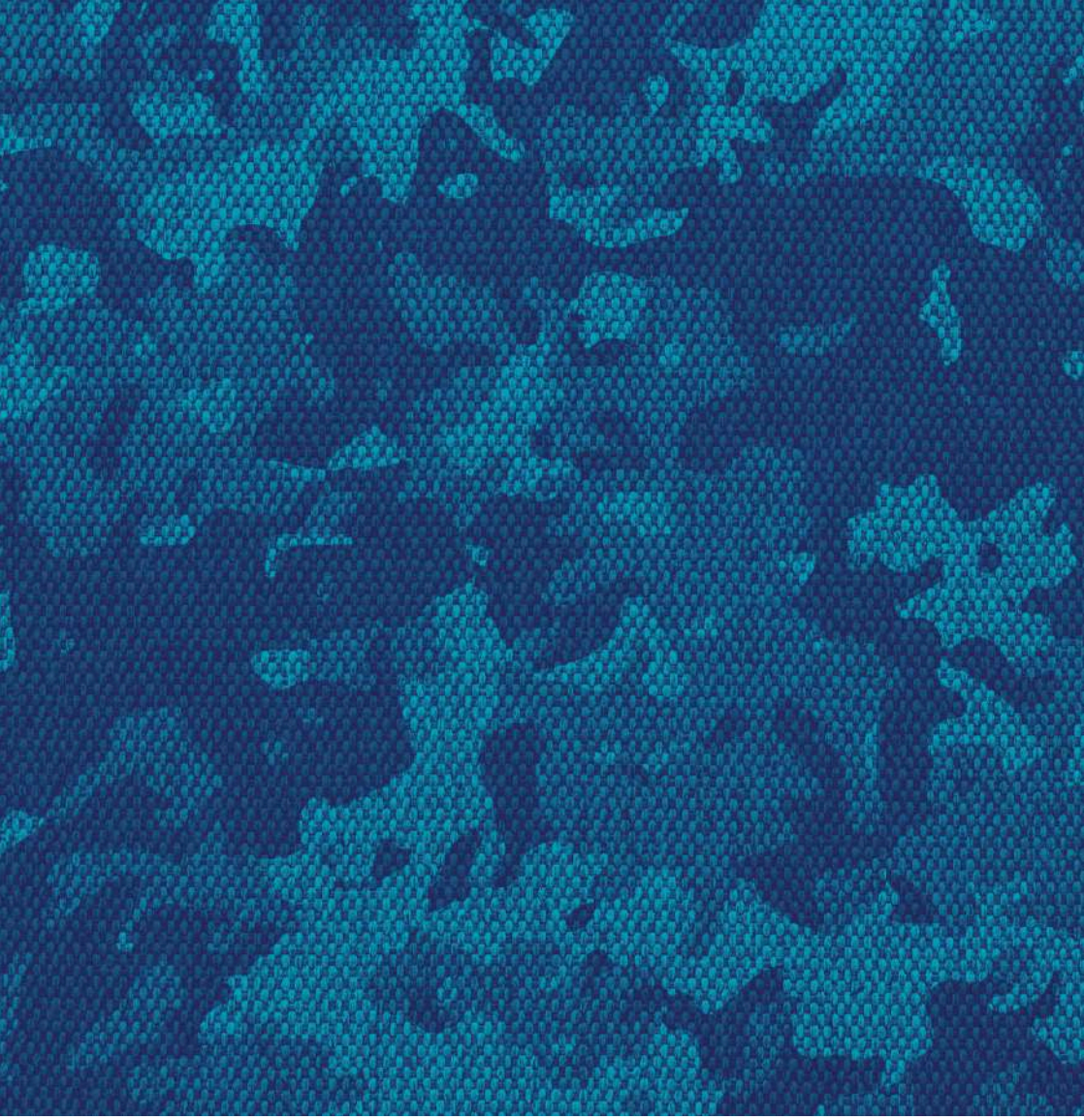

OBRAMBA

Sodobno varnostno okolje je nestabilno in kompleksno. Zanj sta značilni velika dinamika in prepletenost številnih tveganj in groženj, od strateške konkurence, realne možnosti vojaškega konflikta, hibridnega delovanja, terorizma, kibernetskih napadov do razvoja prebojnih tehnologij, podnebnih sprememb in zdravstvenih tveganj. Vojna v Ukrajini je spremenila tako dojemanje varnostne grožnje na evropskem kontinentu kakor tudi spremembo strategije bojevanja v digitalni dobi.

Slovenski nacionalno-varnostni sistem in njegove podsisteme (obrambni, zaščita in reševanje, notranja varnost, obveščevalni) je treba zato ustrezno prilagoditi novim izzivom, predvsem na področjih:

- **financiranja** (zaradi ekonomske krize je bil NVS **finančno podhranjen**, kar se je odrazilo tako na ohranjanju in razvoju zmogljivosti kot na **neuravnoteženi notranji porazdelitvi sredstev**; zelo problematična pa je tudi **nestabilnost financiranja**, ki se kaže kot posledica spreminjajočih se političnih prioritet nacionalno varnostnega sistema (NVS));
- **kadrov** (zaradi demografije, nekonkurenčnosti ter neustrezno urejenega delovno-pravnega statusa in kariernih priložnosti prihaja znotraj NVS do **izrazitega pomanjkanja kadra**, pomanjkanje je še **posebej izrazito pri strokovnjakih** na področjih prebojnih tehnologij in znanj);
- **opremljenosti in infrastrukture** (zaradi finančne podhranjenosti in neustreznih politik Slovenija **nima nekaterih potrebnih zmogljivosti** oziroma se pri zagotavljanju nacionalne varnosti **srečuje s pomanjkanjem in zastarelostjo** le-teh);
- **sistemskih (celovitih) organizacijskih in funkcionalnih rešitev** (zaradi **premajhne povezanosti podsistemov** prihaja do **premalo učinkovitega upravljanja, nadzora in delovanja** NVS, **prekrivanja in preobremenjenosti** posameznih podsistemov ter celo do **nepreglednega in neusklajenega načrtovanja**);
- **mednarodne vpetosti in obveznosti** (zaradi kadrovskih in finančnih omejitev, ter razdrobljenosti NVS Republika Slovenija pogosto **težko aktivno sodeluje pri vseh politikah in projektih** EU in Nata, **težko izpolnjuje** dane **zaveze**, ter je celo pri zagotavljanju lastne nacionalne varnosti močno odvisna od drugih držav članic oziroma zaveznic; Slovenija na primer ni članica NIF – NATO Innovation Fund, ki se ukvarja z vlaganjem v "deep tech" startup-e, ki imajo potencial za uporabo v obrambi, varnosti in odpornosti);
- **notranjepolitičnega in družbenega konteksta** (zaradi notranjepolitičnih parcialnih interesov je **nacionalno-varnostna politika pogosto predmet sporov**; **javno mnenje** ne spodbuja krepitve in razvoja NVS, prej obratno).

Prednostni ukrepi:

- Sprejetje krovnega Zakona o nacionalni varnosti, ki bo opredelil celoten NVS ter natančno razdelil odgovornosti in naloge posameznih podsistemov oziroma akterjev pri odzivanju na različna tveganja in grožnje;
- **Osrednjo vlogo pri izvajanju NVS prevzame stalni Sekretariat Sveta za nacionalno varnost (SSNAV)**. Delo sekretariata se profesionalizira in mora tako postati stalen strokoven, operativen in administrativen organ, ki podpira SNAV pri: (1) koordinaciji med ministrstvi in obveščevalnimi službami, (2) zbiranju, analizi in pripravi obveščevalnih informacij in strateških poročil, (3) pripravi predlogov strateških dokumentov (npr. nacionalna varnostna strategija), (4) izvedbi nacionalnih vaj s področja kriznega odzivanja na različna tveganja in grožnje (vojne, naravne nesreče, pandemije, migrantske krize, hibridne grožnje, kibernetske napade); (5) pripravi dnevnega reda za seje SNAV in (6) spremljanju izvajanja odločitev SNAV. Vodi ga svetovalec za nacionalno varnost predsednika vlade, člani SSNAVa pa so strokovnjaki z MORS (DOP, DOZ, OVS, SV in URSZR), MNZ, MZZ, SOVA in URSIV, ki so za mandat prerazporejeni v SSNAV. V SSNAV mora z MORS z namenom zagotavljanja operativne in administrativne podpore preiti tudi celoten Nacionalni center za krizno upravljanje (NCKU);

- V okviru SSNAV se **vzpostavi nacionalni analitično-obveščevalni fuzijski center,** ki predstavlja vozlišče, kjer se zbirajo, povezujejo in analizirajo podatki iz različnih virov (SOVA, OVS, policija, URSIV) da bi se ustvarila celovita slika o grožnjah in situaciji, ki je nato v obliki poročil in opozoril posredovana pristojnim akterjem na nacionalni in mednarodni ravni;
- Zaradi nestabilnega in kompleksnega varnostnega okolja ter sprememb v ustroju NVS bo **potrebno napisati novo Nacionalno varnostno strategijo**. Koordinacijo pisanja nove strategije bo prvič vodil SSNAV;
- **Ukinitev orožarskega holdinga DOVOS** in prenos nalog na Direktorat za logistiko na MORS;
- **Ustanovitev projektnega urada za modernizacijo MORS znotraj okrepljenega Direktorata za logistiko** z namenom izvedbe najnujnejših nabav vojaške opreme, potrebne za izgradnjo ključnih vojaških zmogljivosti za nacionalno in kolektivno obrambo;
- Spremembe Zakona o obrambi z namenom hitrejšega prilagajanja spremenjenemu varnostnemu okolju (dva dela), natančnejše delitve odgovornosti in nalog med posameznimi organi, izvajanja kibernetske obrambe ter pridobivanjem in zadrževanjem kadra, vključno z uvedbo državljanske dolžnosti. V ta namen je treba spremeniti tudi Zakon o vojaški dolžnosti in Zakon o službi v SV;
- **Razširitev obsega ugodnosti za prostovoljce v NVS** (SV, URSZR, policija) z uvedbo dodatnih bonusov za aktivno delo, ki bi se upoštevali pri pokojninski dobi, prednostne obravnave pri zaposlovanju v javnem sektorju in štipendij za mlade prostovoljce;
- Zaradi delno nerealnega in na prioritetah premalo temelječega strateškega načrtovanja bo treba **napisati novo Resolucijo o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV**, ki mora poleg realnosti in prioritizacije, temelječe na ključnih zmogljivostih SV, večji poudarek dati na avtomatizacijo in robotizacijo vojaških zmogljivosti, ki temelji na prebojnih tehnologijah;
- **Preoblikovanje Strategije razvoja obrambne industrije** in tehnološke baze v Republiki Sloveniji na način, **da bo postala dejansko strateški razvojni dokument, ki bo natančneje opredeljeval (nišna) področja** razvoja slovenske obrambne industrije ter načine njihovega vključevanja v regionalne in globalne dobavne verige;
- **Povečanje izdatkov** za proučevanje obrambnih tehnologij, **razvoj in raziskave v okviru že vzpostavljenega**, a razširjenega sistema javnih razpisov Direktorata za logistiko MORS;
- Izdatna krepitev kibernetske obrambe z **oblikovanjem Centra za kibernetsko obrambo SV** s približno 50 profesionalnimi vojaki – specialisti, ki izvajajo obrambo vojaških omrežij, monitoring, odzivanje na incidente, testiranje odpornosti in usposabljanje. **Sem se prenesejo razvojni projekti drugih ministrstev in institucij z dvojno rabo** (tovrstne investicije se štejejo neposredno v kvoto investicij za obrambo do mednarodno dogovorjene višine 3,5 % BDP za obrambo).

Ukrepi mandata

Tako policija kot Slovenska vojska sta del osnovne kritične infrastrukture, zato mora država pripraviti ustrezen finančni in materialni okvir, ki krepi zanimanje mladih za vstop v karierni sistem vojske (in policije):

- Z namenom krepitve državljanske zavesti in splošno pripravljenost družbe po solidarnem ukrepanju in ravnanju v korist države bomo uvedli splošno opravljanje **t. i. državljanske solidarnosti za vse mladostnike (dekleta in fantje) v dolžini dveh mesecev** (vojaško oziroma policijsko usposabljanje) **oziroma treh mesecev** (civilno služenje npr. v institucijah socialne oskrbe) po končani srednji šoli oziroma v obdobju med dopolnjenim 18. in 21. letom. Obdobje državljanske dolžnosti se všteva v pokojninsko dobo. Gre za investicijo v človeške vire iz proračuna za obrambo, ki bo v naslednjih fazah omogočil okrepitev zavedanja o pomenu države, varnosti in skupnosti. Na ta način bomo investirali v ljudi, hkrati pa razširili bazo potencialnih človeških virov za **rezervne sestave** posameznih podsistemov NVS (SV, URSZR in policija). Rezerva – razen v primeru neposredne vojaške ogroženosti – **ostaja prostovoljna**, temelječa na pogodbenem odnosu.
- Sprejem **Zakona o nacionalnem skladu za zaščito in reševanje**, ki bo na osnovi strateškega načrtovanja zmogljivosti za zaščito in reševanje zagotovil finančna sredstva (pribl. 40 mio eur letno) za program zamenjave zastarele opreme (v skladu z enotnimi tehničnimi standardi) in izgradnje regionalnih logističnih centrov za zaloge hrane, vode, goriva, začasnih bivališč in zaščitnih sredstev;
- Začetek delne profesionalizacija enot civilne zaščite v večjih mestih in Gorske reševalne službe v z gorskimi nesrečami najbolj obremenjenih regijah, temelječe na hibridnem modelu, ki vključuje profesionalna jedra, ki so stalno dosegljiva, in prostovoljno mrežo, ki zagotavlja široko lokalno pokritost in lokalno znanje. S tem se bo bistveno povečala odzivnost teh enot v primeru nesreč.
- **Preoblikovanje in posodobitev Zakona o Sovi v Zakon o obveščevalni in varnostni dejavnosti** z namenom jasne opredelitve in dopolnitve nalog (izvajanje aktivnosti, ki niso povezane s tujino, kibernetska in hibridna obveščevalna dejavnost), krepitve in operacionalizacije nadzora, koordinacije z drugimi akterji (formalizirati sodelovanje in postopkovne procese z OVS, MNZ, policijo, MORS, SV in URSIV), formaliziranja aktivnosti na področju prebojnih tehnologij;
- Pristojnim odborom in komisijam DZ RS je treba z zaposlitvijo dodatnega strokovnega kadra zagotoviti ustrezno strokovno podporo;
- Izvedba vsakoletne nacionalne vaje kriznega odzivanja, ki bo vključevala vse ključne grožnje, s katerimi se v tem trenutku lahko sooči Republika Slovenija;
- **Priprava učnih vsebin s področja nacionalne varnosti** (domoljubje, obramba, zaščita in reševanje, notranja varnost, hibridno delovanje in kibernetske grožnje) z namenom njihove vključitve v kurikule osnovnih in srednjih šol;
- Izvedba **najnujnejših nabav vojaške opreme**, potrebne za izgradnjo ključnih vojaških zmogljivosti za nacionalno in kolektivno obrambo. Zaradi zahtevane hitrosti izvedbe **bodo te nabave izvedene na način vlada vladi** (Government to Government) ali **tujih vojaških prodaj** (Foreign Military Sales), saj je zgolj tako mogoče zagotoviti zahtevano hitrost izvedbe. Za dodatno transparentnost bomo zagotovili **dodaten nadzor parlamentarnega Odbora za obrambo z možnostjo vpogleda v vso dokumentacijo**, povezano z nabavo vojaške opreme;

- **Z vzpostavitvijo bataljona za kibernetsko obrambo**, ki šteje 150 profesionalnih vojakov – specialistov in pogodbenih rezervistov (IT-strokovnjaki iz civilnega sektorja) in ga sestavljajo četa za defenzivne operacije, četa za ofenzivne operacije in četa za kibernetsko obveščevalno dejavnost, SV prevzame kibernetsko obrambo celotne državne kritične infrastrukture. **Hkrati se na nacionalni ravni vzpostavi delujoč ekosistem kibernetske varnosti**, ki ga koordinira URSIV in poleg njega vključuje še SI-CERT, ki je osrednja nacionalna točka za incidente, MORS, SV, MNZ, SOVA, AKOS, … in je del mednarodne EU/Nato mreže;
- Z združitvijo mornariških zmogljivosti SV (430. mornariški divizijon) in pomorske policije v **obalno stražo**, ki bi delovala v okviru MORS, bi zagotovili potrebne dvonamenske zmogljivosti za opravljanje vojaške obrambe in nadzora meje, kot tudi za nadzor plovbe in ribištva, opravljanje nalog s področja pomorske ekologije ter iskanje in reševanje;
- **Popolna modernizacija in standardizacija ključne opreme** vseh enot URSZR **in izgradnja štirih regionalnih logističnih centrov ter začetek energetske obnove gasilskih domov**;
- Izvedba vsakoletne nacionalne vaje kriznega odzivanja, ki bo vključevala vse ključne grožnje, s katerimi se v tem trenutku lahko sooči Republika Slovenija. Namen vaje je krepiti usposobljenost in sodelovanje med posameznimi podsistemi NVS, ugotoviti pomanjkljivosti ter krepiti zavedanje javnosti o pomenu, delovanju in grožnjah nacionalne varnosti.

PRAVOSODJE

Pravosodni sistem sestavljajo: Ministrstvo za pravosodje, sodišča, tožilstvo, notariat, odvetništvo, državno odvetništvo, v najširšem smislu pa lahko k njemu prištevamo tudi ustavno sodišče, ki je sicer ustavna institucija sui generis. Za dobro delovanje pravosodnega sistema so potrebne reforme v okviru vseh naštetih organov.

Na Ministrstvu za pravosodje je treba vzpostaviti sistem učinkovitega in odgovornega upravljanja, ki bo temeljil na jasni viziji pravosodnega sistema. Temeljni strateški cilj pravosodja bi moral biti **vzpostavitev enotnega, popolnoma digitalnega**, tudi na UI temelječega, pred kibernetskimi napadi **varnega e-pravosodnega sistema** Republike Slovenije, s sledljivostjo vseh faz postopka za sodnike, tožilce, odvetnike in stranke: **E-Pravosodje.si**.

Poseben poudarek bo namenjen spodbujanju pozitivne kadrovske selekcije, meritokraciji ter zagotavljanju najboljših vodstvenih kadrov v sodstvu in njegovem upravnem delu, zlasti pa na strani predsednikov sodišč, ki bi morali biti najboljši med enakimi.

Zvišanje ugleda sodniškega poklica bo dodatno podprto s koncentriranim sojenjem, pri katerem se bodo procesna pravila prilagodila učinkovitejšemu poteku sodnih postopkov.

Digitalizacija sodstva bo omogočila lažjo dostopnost sodnih odločitev, javnost sodnih obravnav ter boljši nadzor nad potekom in trajanjem postopkov. Uvedba digitalnih tehnologij bo prispevala tudi k doslednemu spoštovanju časovnih standardov, kar bo sodne postopke še dodatno pospešilo.

Okrepilo se bo upravno sodstvo (številčno, kadrovsko in tehnološko). Nanj se bodo z Ustavnega sodišča prenesle pristojnosti nadzora ustavnosti in zakonitosti podzakonskih predpisov, o katerih bo slednjič odločil Upravni oddelek Vrhovnega sodišča.

Prednostni ukrepi na področju sodstva:

- **Sistem enovitega sodnika** na prvi stopnji, z jasno razmejitvijo vsebinskih pristojnosti;
- **Okrepitev upravnega sodstva** z ustavnim prenosom nadzora nad ustavnostjo in zakonitostjo podzakonskih predpisov na upravni oddelek Vrhovnega sodišča;
- Uvedba kabinetnega sistema;
- Institucionalna **okrepitev sodnega sveta, profesionalizacija vodstva** (polna zaposlitev predsednika, podpredsednika sodnega sveta), krepitev strokovnih služb, transparentnost, pluralnost, večja odgovornost, odprava potencialnih konfliktov interesov;
- **E-Sodisce.si**: Uporaba digitalnih tehnologij za bolj učinkovito sojenje, zagotavljanje navzočnosti udeležencev sodnih postopkov, dostopnost sodnih odločitev, javnost sodnih obravnav, zagotavljanje ustaljene sodne prakse ter nadzora nad tekom in ročnostjo postopkov;
- Uporaba UI pri dodeljevanju zadev;
- Poenotenje strukture sodnih odločb s pomočjo UI;
- Podpis dogovora med Vrhovnim sodiščem in vsemi tremi pravnimi fakultetami za **neposredno vključevanje najboljših študentov prava** na magistrski in doktorski ravni kot pogodbenih pravnih svetovalcev sodišč, s čimer se zagotovi trajen pritok najboljših kadrov na sodišča;
- Digitalizacija in sprememba državnega pravniškega izpita;
- Zmanjšanje pripada zadev na sodišča: analiza in reforma sistema sodnih taks; analiza in reforma sistema brezplačne pravne pomoči.

Ukrepi mandata

- **Uvedba koncentriranega sojenja** z ustrezno spremembo procesnih predpisov in prakse procesnega vodenja, tako da se omeji število pritožbenih razlogov in število narokov za pritožbe brez izgube vsebinske pravice do pravnega sredstva;
- Ustanovitev posebnega kazenskopravnega oddelka za pregon korupcijskih kaznivih dejanj in organiziranega kriminala;
- Reforma sodne preiskave v kazenskih zadevah.
- Sprememba načina imenovanja sodnikov tako, da jih imenuje predsednik republike na predlog reformiranega sodnega sveta;
- Stabilizacija števila sodnikov na povprečju držav članic Sveta Evrope;
- Zagotovitev najboljših vodstvenih kadrov v sodstvu in njegovem upravnem delu;
- Sistemska stimulativna ureditev sodniških plač za sodnike, ki delajo na primerih družbeno najnevarnejših kaznivih dejanj. Slednji prejmejo višji plačni koeficient. Enako velja tudi za podporno osebje;
- Zvišanje števila podpornega osebja;
- Temeljita reforma pravnega izobraževanja in vseživljenjskega izobraževanja sodnikov;
- Preoblikovanje CIP v Pravosodno akademijo, ki ima 3 specializirane oddelke (izobraževanje za sodniški, tožilski ter državni odvetniški poklic); selitev v stavbo na Litijsko, kamor se preseli tudi profesionalizirani sodni svet;
- Izgradnja nacionalne pravosodne palače v Ljubljani, ki bi združevala Vrhovno, Višje in Okrožno sodišče v Ljubljani, in preselitev vseh sodišč v prostore v lasti Republike Slovenije.

Ukrepi s področja tožilstva, državnega odvetništva, notariata, odvetništva

- Ustanovitev Specializirane tožilske enote za pregon korupcije in organiziranega kriminala **SKOK**, ki se mu pridruži tudi KPK z naslednjo organizacijsko strukturo, tako da se vzpostavi naslednja organizacijska struktura: vodja SKOK; Kazenskopravni pregon in mednarodno sodelovanje (dodeljeni SLO tožilci, EU delegirana tožilca, tožilec za sodelovanje z EUROJUST); Prenovljena KPK (premoženjsko stanje, ozaveščanje o in spodbujanje integritete, raziskovanje in analize, odnosi z javnostjo);[6]
- Posebna plačna ureditev za SKOK: tožilci in strokovni sodelavci;
- Znotraj SKOKa se umesti Urad za izterjavo oziroma iskanje premoženja (ARO) in Urad za upravljanje s premoženjem (AMO) kot tudi CARIN (Camen Asset Recovery Inter-agency Network) ter ZOPNI;
- Okrepitev meritokracije in integritete pri napredovanjih in delovanju tožilstva s profesionalizacijo (zaposlitev predsednika in namestnika ter okrepitev strokovne kadrovske podpore) in transparentnim delovanjem Tožilskega sveta.
- Uvedba tožilskega kabinetnega sistema in zagotovitev ustrezne strokovne kadrovske in digitalne podpore tožilcem;
- Uvedba koncentracije tožilskega dela, lastništvo nad postopkom;
- Strogo spoštovanje časovnih standardov z vzpostavitvijo enotne evidence kazenskih postopov (policija, tožilstvo, sodišče);
- Prenos storitev na notarje z namenom razbremenitve sodstva;

[6] Za potrebe učinkovite preiskave se NPU preoblikuje v posebno enoto policije za pregon korupcije in organiziranega kriminala.

- Priprava podlag za E-notarja. Priprava zakonodajnih sprememb, ki omogočajo varno opravljanje ključnih notarskih storitev na daljavo, še posebej na gospodarskem področju, za odpravo ovir za tuje vlagatelje in Slovence v tujini;
- Prenos storitev na odvetnike z namenom razbremenitve sodstva;
- Regulatorno in ekonomsko spodbujanje večje aktivnosti odvetnikov za zmanjšanje števila sodnih sporov in njihovo trajanje – uvedba postopka »razkritje« na način, ki bo prilagojen kontinentalnemu pravnemu sistemu, tudi po francoskem vzoru »communication des pièces«.

Ukrepi v zvezi z Ustavnim sodiščem

- Uvedba strokovnega odbora za presojo usposobljenosti kandidatov za ustavnega sodnika;
- Okrepitev učinkovitosti dela ustavnega sodišča. Uporaba digitalnih tehnologij za bolj učinkovito sojenje, E-ustavnosodstvo.si;
- Obvezna javna obravnava v zadevah presoje zakonskih predpisov in ustavne skladnosti mednarodne pogodbe;
- **Dvotretjinska večina za izvolitev ustavnega sodnika**;
- Podaljšanje mandata **na 12 let in dvig starostne meje**;
- Presoja ustavnosti in zakonitosti podzakonskih aktov in aktov lokalne samouprave se prenese na Vrhovno upravno sodišče.

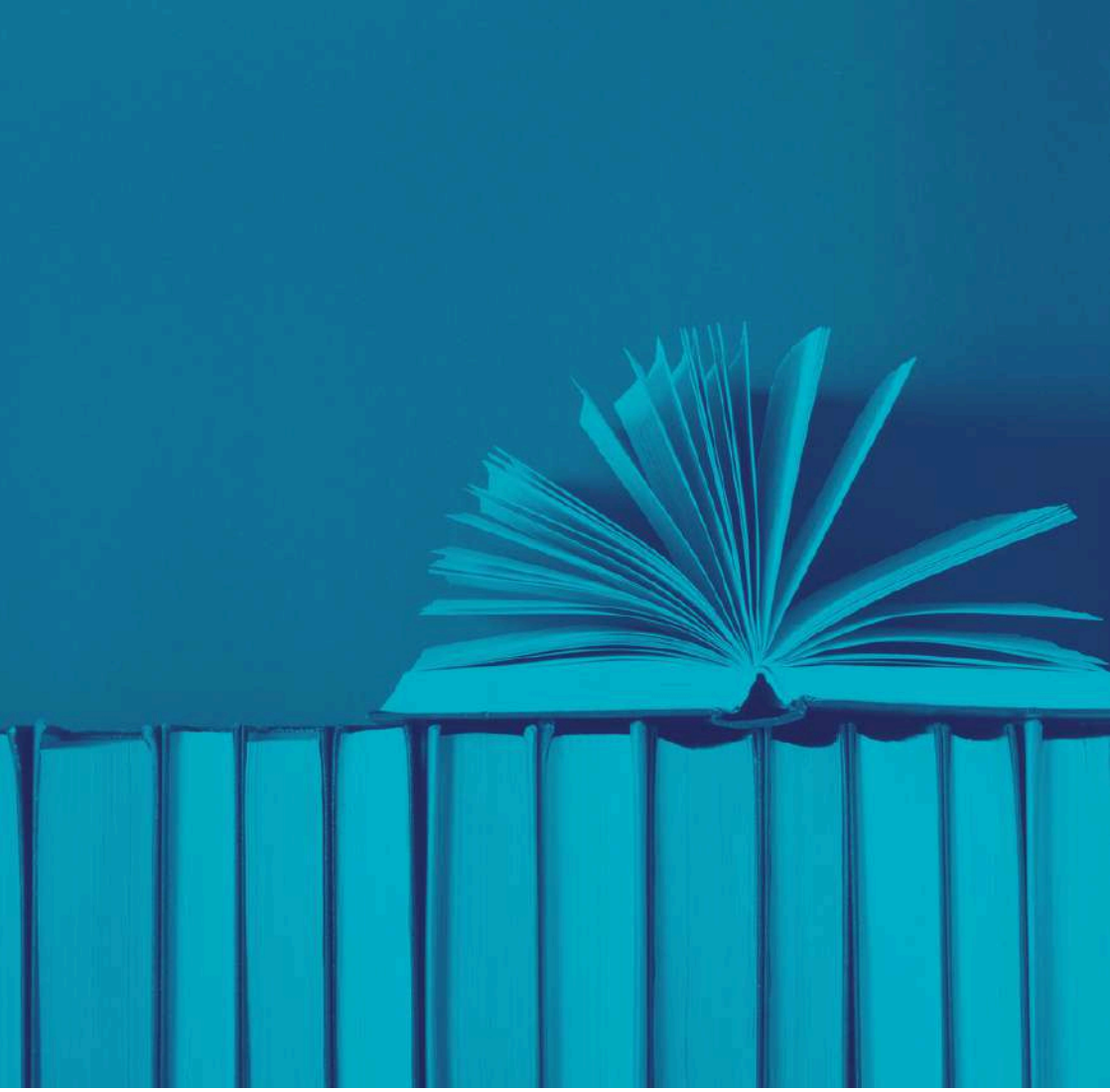

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

V Sloveniji je osnovnošolsko izobraževanje obvezno. Država mora zato zagotoviti varno, učinkovito, pravično, dostopno, kakovostno in prožno vzgojno-izobraževalno okolje, ki omogoča posameznemu otroku in mladostniku razviti njegove individualne sposobnosti in kompetence, ob spodbujanju vrednot sodelovanja in medsebojne povezanosti, ter pridobivanj znanja na mednarodno konkurenčni ravni.

Šola naj uči in vzgaja na način, da spodbuja sodelovanje, samoiniciativnost, ustvarjalnost, kritično mišljenje, podjetnost ter digitalno pismenost.
Šola je avtonomna ustanova z jasnimi pravili delovanja, definiranimi odnosi učenci/starši – učitelji/šola – nacionalna zakonodaja/ministrstvo. Učni načrt mora biti prilagojen zahtevam sodobnega časa ter strokovnim podlagam, zagotovo pa ne željam staršev. Okrepiti je treba avtonomnost učiteljev in zanimanje za učiteljski poklic.

1. Predšolska vzgoja

Cilj 2030: univerzalna dostopnost, visoka kakovost in sistematična zgodnja pismenost/številska pismenost – **vrtec kot prva učilnica slovenščine, socializacije in radovednosti**.

Prednostni ukrepi

- Nacionalni standard "ničelnih čakalnih vrst": **obvezna centralizacija vpisov v vseh občinah**; mesečno javno poročanje o zasedenosti in čakalnih seznamih; skupna državna/občinska ekipa za "hot spot" občine;
- Intenzivni jezikovni modul slovenščine za tujegovoreče otroke: min. 5 pedagoških ur tedensko; po potrebi poletne pripravljalnice pred vstopom v 1. razred;
- Dodatni strokovni delavec (učitelj slovenščine/jezikovni mediator) v oddelkih z visokim deležem tujegovorečih; razvoj didaktičnih kompletov (slovarji, igre, zgodbe);
- Mobilni logopedski timi (regijsko), ki na poziv vrtca izvedejo oceno in kratke intervencije; prioritetno financiranje asistenc v oddelkih z več OPP.

Ukrepi mandata

- Ciljne štipendije za logopede, specialne pedagoge, vzgojitelje (zlasti za ruralna območja) + zaveza prve zaposlitve v javnem vrtcu;
- Regionalni centri podpore (logopedija, specialna pedagogika) kot partnerji vrtcem;
- Sistematična vključenost staršev;
- Modularni urniki in fleksibilni časi (npr. podaljšan popoldanski termin) v urbanih sredinah; premišljena raba alternativ (družinski vrtec, varuške) z jasnimi standardi.

2. Osnovna šola

Cilj 2030: **odlična pismenost** (bralna, matematična, naravoslovna in digitalna), **osnove logike in kritičnega mišljenja** ter spodbude za karierno orientacijo od 7. razreda naprej.

Prednostni ukrepi

- Krepitev svetovalnih služb in duševnega zdravja: minimalni standard: en svetovalni delavec/250 učencev (psiholog/pedagog/socialni delavec) za hitre intervencije ob izbruhih stisk;
- Šole dobijo protokole za zgodnje prepoznavanje stisk (odsotnosti, nenaden upad ocen, nasilje) in povezavo s CSD/ZZ;
- Jezikovna podpora priseljencem 2.0: **obvezna uporaba slovenščine kot maternega jezika v šolah**; možnost podaljšanja dodatnih ur slovenščine tudi po 2. letu, če diagnostika pokaže potrebo (zlasti pri učencih, vključenih po 10. letu);

- Zagotavljanje osnovnega standarda digitalne pismenosti (varnost, iskanje in vrednotenje virov, ustvarjanje besedil/podatkov, osnove programerske logike) in povezovanje z razrednimi cilji (3., 6., 9. razred).

Ukrepi mandata

- Prepoved uporabe pametnih mobilnih telefonov v (osnovni) šoli;
- Vrtci, osnovne in srednje šole bodo otrokom in učencem ponujale zdravo, lokalno pridelano hrano ter s tem spodbujale lokalno prehransko samooskrbo;
- Uvedli bomo poseben razširjeni program (RAP) obšolskih dejavnosti, v katerem bodo učenci in učenke spoznali pridelavo hrane in njeno pot od "vil do vilic";
- Učiteljem bomo zagotovili večjo avtonomnost pri dodeljevanju vzgojnih ukrepov na sistemski ravni z notranjo organiziranostjo ter z enostavnejšimi (nebirokratskimi) postopki in manj nepotrebne »papirologije«;
- V zadnji triadi bomo predlagali omejitev šolskih vsebin učencev z medpredmetnimi povezavami, ki omogočajo več projektnega in doživljajskega dela in nudijo šolam več avtonomije.

3. Osnovna in srednja šola

Ukrepi

- Ponovno bomo uvedli programe za dvig bralne pismenosti z uvajanjem različnih delavnic, ki vsebujejo učenje branja, razumevanje prebranega in spodbujanje bralnih navad. Programi za dvig bralne pismenosti v OŠ morajo izhajati iz bolj ozaveščenega pristopa k razvoju rabe govorjene in pisane slovenske besede;
- Pripravili bomo strategijo za dvig kritičnega razmišljanja v osnovnih in srednjih šolah. Učenci se bodo naučili prepoznavati in ocenjevati informacije, razvijati svoje argumente in razmišljati o alternativnih rešitvah;
- V šole bomo uvedli več projektnega dela. Gre za preoblikovanje iz učitelja kot edinega nosilca znanja v učilnici v mentorja, ki učence spodbuja k aktivnemu raziskovanju in kritičnemu mišljenju;
- Med jedrne predmete bomo uvedli predmet, s katerim bomo otrokom in mladim povečali znanje digitalizacije za izobraževalne namene (npr. razumevanje algoritmov, uporaba digitalnih orodij – ne za igrice in zabavo, ampak za spoznavanje priložnosti uporabe teh orodij);
- Med mladimi bomo spodbujali razvoj podjetniške miselnosti in inovativnosti z uvedbo izbirnega predmeta s področja podjetništva ter finančnega opismenjevanja;
- Vpeljali bomo pravilnike za vzpostavitev jasnega partnerskega odnosa med starši in šolskim osebjem, z jasnimi mejami med vplivom staršev in odgovornostjo učiteljstva ter z zaščito avtonomije šole. Učiteljem bomo povrnili ugled in veljavo;
- Zmanjšali bomo birokratske obremenitve učiteljev in učiteljic z upoštevanjem avtonomnosti in zaupanja v njihovo delovanje;
- Avtonomijo šol bomo okrepili z vrnitvijo sestave sveta šole na razmerje 3-3-3;
- Uvedli bomo dodatne učne ure za tiste, ki zmorejo več, in spodbujali šole in učitelje k pripravi na različna nacionalna in mednarodna tekmovanja. Priprava na tekmovanja spada med opis del in nalog učitelja oziroma učiteljice, upošteva se pri točkovanju za napredovanje v plačne razrede;

- Šolski sistem bomo oblikovali v smeri sprejemanja odgovornosti zase ter za svoja ravnanja in odločitve. Ukrepi: dosledna pravila, jasno začrtane meje, dosledno uveljavljanje posledic, jasna določitev odgovornosti. Osnutek pravil na nacionalni ravni – izvedba po šolah, določitev roka; upoštevanje avtonomije – načelo subsidiarnosti;
- Uvedli bomo mehanizme za reševanje nasilja na šolah. Ukrepi bodo oblikovani na način, da bodo popolnoma zaščitili žrtev nasilja, omogočili začasno odstranitev vršilcev nasilja iz razreda in šole, olajšali mehanizme prešolanja nasilnih učencev ter pospešitev v primerih hudega nasilja (strokovna služba na ministrstvu), okrepili podporne mehanizme, ki prevzamejo najtežje primere in razbremenijo šolo;
- Proučili bomo možnost razvoja zavodov za prevzemanje in obravnavo otrok z resnimi motnjami vedenja v smislu zaposlitve večjega števila strokovnih delavcev na področju socialne službe in psihoterapije;
- Pripravili bomo **letni državni načrt vpisa z določitvijo števila** gimnazijskih, tehniško-strokovnih in poklicnih mest po sektorjih ter javno objavili **deficitarne poklice** in ciljne kvote (za deficitarne poklice bodo na voljo višje štipendije);
- **Vajeništvo 2.0**: uvedli bomo **register akreditiranih podjetij** za vajeništvo in **licenco mentorja** (usposabljanje iz mentorstva, varnosti, didaktike);
- Antistigmatizacijska kampanja o pomenu duševnega zdravja na nacionalni ravni (npr. tudi prek socialnih omrežij in šol). Ozaveščanje o duševnih stiskah, s poudarkom na odpiranju prostora za pogovor med mladostniki in v delovnih okoljih, po vzoru akcije iz leta 2023 (Leto duševnega zdravja);
- Finančna dostopnost psihološke pomoči. Uvedba sistema “vavčerjev za psihoterapijo” – do 10 brezplačnih ur na leto za mlade do 29 let, financiranih iz državnega proračuna in evropskih zdravstvenih skladov.

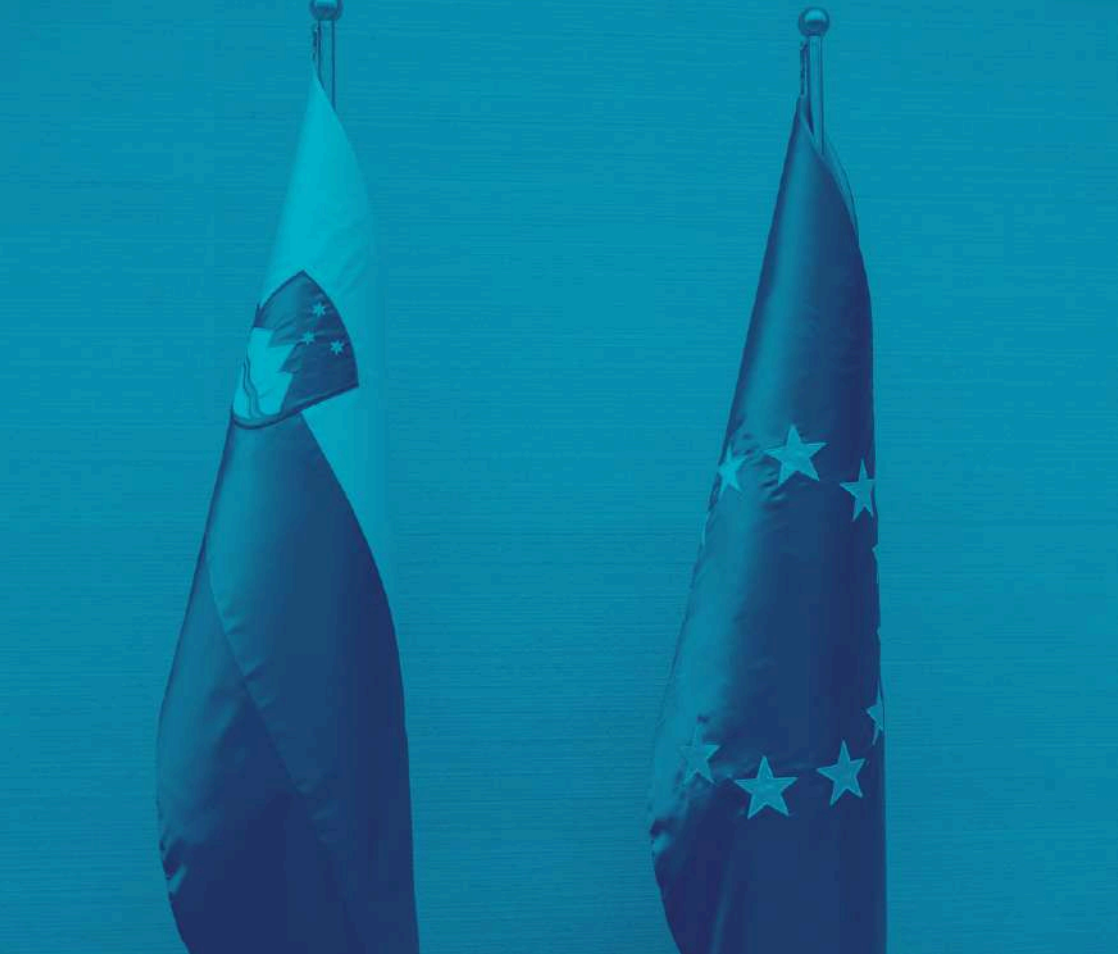

ZUNANJE ZADEVE

Slovenija je razvita država. Imamo srečo, da smo del mednarodne skupnosti, ki je utemeljena na svobodi, vladavini prava, človekovih pravicah in spoštovanju mednarodnega prava.

Slovenija je država, katere teža je bistveno večja od njene velikosti. To ji omogoča članstvo v EU in NATO. Mednarodna vpetost je še posebej pomembna v času globalnih sprememb. Razmerja moči v svetu se spreminjajo. Zahod izgublja relativno moč, medtem ko se kaže vzpon avtokratskih sil, kot so Rusija, Kitajska in Iran, ki financira terorizem, destabilizira Bližnji vzhod in predstavlja nevarnost za svobodni svet. V to druščino se z aktivno jedrsko grožnjo in kibernetskimi napadi uvršča tudi Severna Koreja. V takšnem svetu EU predstavlja naš politični okvir, NATO pa zagotavlja naš varnostni okvir.

Slovenija svoje teže ne sme zapravljati s selitvijo notranje političnih tem na mednarodni parket. Prav tako pa zunanja politika ne sme biti "aktivistična". Ključni cilji morajo biti: dobri sosedski odnosi, sidrišče Slovenije v EU in v zvezi NATO ter zagotavljanje varnosti, miru in blaginje državljanom. Vse aktivnosti zunanje politike morajo slediti tem ciljem.

Prednostni ukrepi

- Opredelitev ključnih interesov Slovenije v koalicijski pogodbi – brez aktivizma v ZP, poudarek gospodarski komponenti, proaktivna EU- in NATO-članica, predhodni strateški načrt za vsako večje ZP-udejstvovanje;
- MZZ skupaj s parlamentarnim Odborom za zunanjo politiko (OZP) kot osrednji koordinator zunanje politike. Vodenje OZP prevzame opozicija;
- MZZ prevzame tudi področje Slovencev po svetu in se preimenuje nazaj v Ministrstvo za zunanje zadeve. Področju Slovencev v zamejstvu in po svetu bomo z vključitvijo v državotvorno ministrstvo dali dodatno težo, področje bo prevzel poseben državni sekretar;
- Konkretna podpora Ukrajini (finančna, vojaška, razminiranje, usposabljanje);
- Redna tedenska srečanja med vodji kabinetov MZZ, KPV, UPRS ter OZP; ustanovitev zunanjepolitičnega kolegija;
- Povečanje sredstev za diplomacijo, izboljšanje pogojev dela doma in v tujini;
- Povezovanje Slovencev po svetu kot prioriteta ministrstva s pripravo konkretnih ukrepov za privabljanje Slovencev po svetu v domovino. Uvedba finančnih in drugih spodbud za vračanje slovenskih znanstvenikov iz tujine za stalno vrnitev ali začasno gostovanje na slovenskih visokošolskih ali raziskovalnih zavodih;
- Selitev gospodarske diplomacije na Ministrstvo za gospodarstvo in delo.

Ukrepi mandata

- Proaktivna vloga Slovenije v Srednji Evropi in Sredozemlju;
- Reševanje odprtih vprašanj s sosedi;
- Redna komunikacija z vsemi relevantnimi slovenskimi organizacijami v zamejstvu, ne le s krovnimi;
- Prizadevanje za uresničevanje manjšinskih pravic bo zunanjepolitična prioriteta Slovenije, ki bo kot eno osrednjih vprašanj prisotna na vseh bilateralnih srečanjih;
- Aktivna pomoč pri ohranitvi/pridobitvi lastnega zastopstva v državnih, deželnih in lokalnih izvoljenih organih sosednjih držav;
- Okrepitev aktivnosti za izvajanje bilateralnih in multilateralnih mednarodnih pogodb in medvladnih sporazumov, ki vključujejo manjšinske pravice Slovencev v zamejstvu;
- Prizadevali si bomo za odpiranje t. i. »slovenskih hiš« na tujem, predvsem tam, kjer živi slovenska skupnost – to bodo informacijski centri s funkcijo promocije slovenskega gospodarstva, turizma, kulture, znanosti, športa itd. K sooblikovanju in delovanju teh središč se bodo pritegnile slovenske lokalne skupnosti;
- Krepili bomo mrežo častnih konzulov, pri čemer se bo posebna pozornost namenjala kandidatom, ki so uspešne osebe slovenskega rodu. Sodelovanje s slovensko skupnostjo bo tudi ena njihovih prednostih nalog;
- Aktivno prispevanje k enotni, konkurenčni in strateško avtonomni EU;
- Poenotenje politike do Kitajske, usklajeno z EU-pristopi in zaščito nacionalnih interesov;
- Okrepitev DKP-mreže z znanstvenimi, komunikacijskimi strokovnjaki in strokovnjaki s področja kulture;

- Spodbujanje zaposlovanja slovenskih diplomatov v evropski zunanji službi in mednarodnih organizacijah. Absolutna podpora slovenskim kandidatom z možnostjo izvolitve v mednarodne organizacije, ne glede na politično pripadnost;
- Celovita reforma diplomatske zastopanosti Slovenije in prilagoditev strukture DKP po potrebah in strateških regijah;
- Zaposlovanje strokovnjakov iz gospodarstva, znanosti in drugih področij;
- Vzpostavitev selekcijskega postopka mladih kadrov na MZZ, ki sovpadajo s potrebami slovenske in evropske zunanje politike;
- Sprejetje nadstrankarske Strategije zunanje in evropske politike, ki bo odražala širši politični in družbeni konsenz;
- Krepitev obrambnih in obveščevalnih zmogljivosti za zaščito pred hibridnimi grožnjami;
- Povečanje trgovinskih priložnosti izven transatlantske regije za diverzifikacijo trgovinskih odnosov.

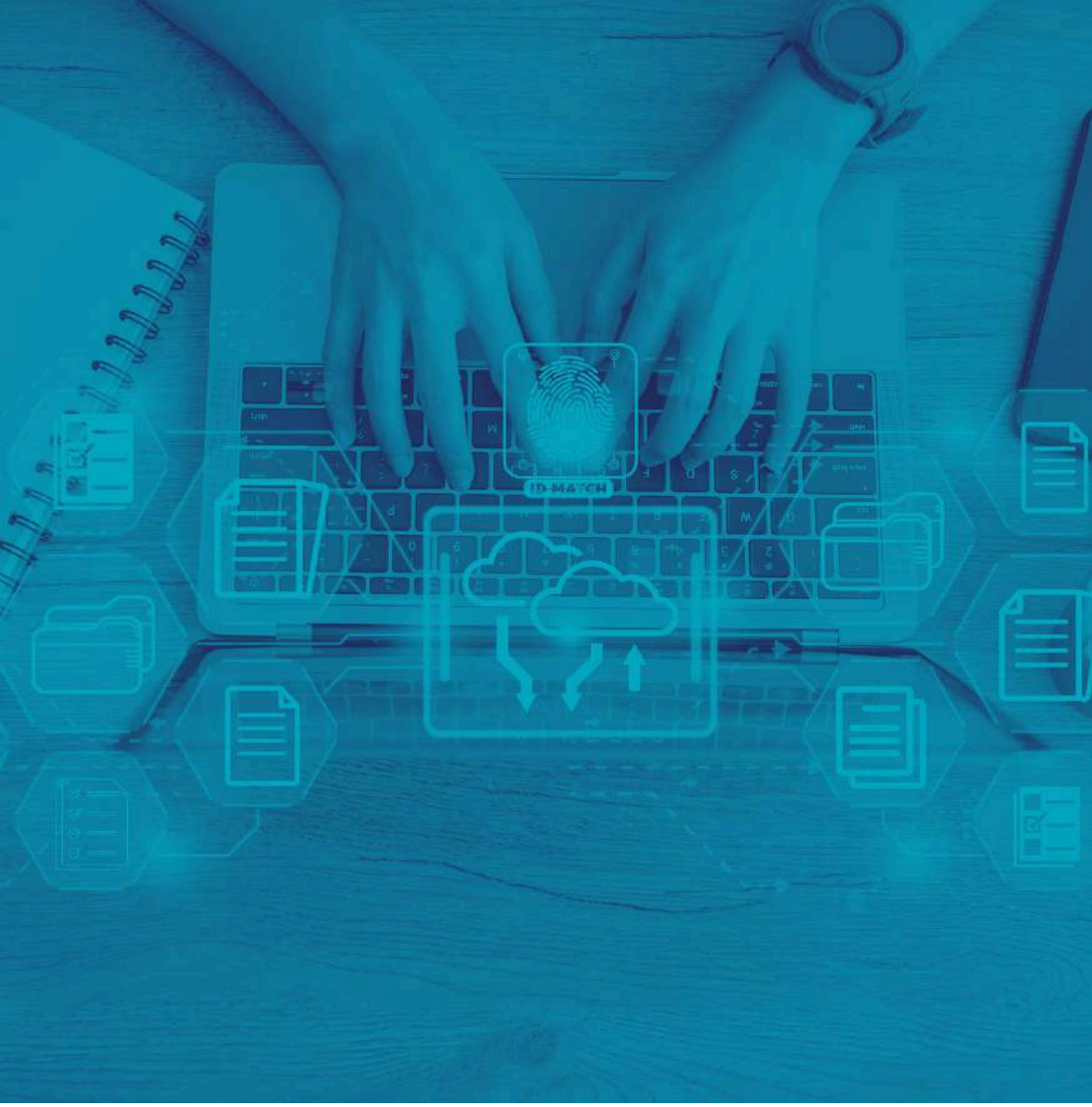

DIGITALIZACIJA IN JAVNA UPRAVA

Slovenija ima potencial, da postane ena najbolj naprednih in pravičnih držav v Evropski uniji. Imamo znanje, naravne vire, stabilno državno ureditev in ljudi, ki znajo, hočejo in zmorejo. A če želimo ta potencial uresničiti, se moramo odločiti za pogumno in ambiciozno vizijo prihodnosti.

Pametna Slovenija 2034

Potrebujemo razpravo. Zato bomo Demokrati. v začetku naslednjega mandata sprožili široko javno razpravo z naslovom **Pametna Slovenija 2034**, konvencijo o prihodnosti Slovenije. Namenjena bo vsem državljanom, institucijam, podjetjem, skupnostim in posameznikom, ki želijo soustvarjati prihodnost države.

Pametna Slovenija – država, ki zna združiti tehnološki napredek, človeško dostojanstvo in trajnostni razvoj.

1. Vizija in ključni cilji z vidika gospodarstva, politike, uprave, znanosti, državljanov in drugih ključnih deležnikov

- **Učinkovita in dostopna javna uprava:**
  - Za državljana: enostaven dostop do vseh storitev prek enega digitalnega okna;
  - Za javno upravo: digitalizacija in avtomatizacija procesov, kar omogoča več časa za osebni stik tam, kjer je potreben;
  - Za politiko: večja preglednost in odgovornost v upravljanju države.
- **Podpora inovacijam in razvoju:**
  - Za gospodarstvo: stabilno in fleksibilno okolje, ki spodbuja tvegane, a potencialno prebojne rešitve;
  - Za znanost: dostop do eksperimentalnih prostorov za interdisciplinarno raziskovanje;
  - Za državo: privabljanje visokotehnoloških investicij in ustvarjanje novih delovnih mest.
- **Pametna uporaba umetne inteligence**
  - Za znanstvenike in upravljavce podatkov: možnost razvoja domačih rešitev, ki temeljijo na etiki in učinkovitosti;
  - Za javni sektor: pomoč pri odločanju, analizi učinkov in večji natančnosti predpisov;
  - Za družbo: varna, pregledna in odgovorna uporaba algoritmov.
- **Digitalna vključenost vseh generacij**
  - Za šolstvo: digitalna pismenost kot temeljno orodje prihodnosti;
  - Za starejše: prilagojeni programi in pomoč pri digitalnem prehodu;
  - Za celotno družbo: preprečevanje digitalnega razkoraka.
- **Zanesljiva in čista energija**
  - Za gospodarstvo: konkurenčna prednost z zanesljivimi in čistimi viri energije;
  - Za državo: strateška energetska neodvisnost;
  - Za vse: pogoj za digitalne storitve, e-mobilnost, pametna omrežja in industrijo prihodnosti.
- **Nova industrijska politika**
  - Za podjetja: spodbudno okolje za razvoj in rast inovativnih podjetij;
  - Za javne investitorje: jasni mehanizmi za vlaganje v prihodnost;
  - Za mlade: perspektivne kariere v naprednih panogah.
- **Socialna država prihodnosti**
  - Za državljane: zagotavljanje dostopa do kakovostnih javnih storitev;
  - Za državo: dolgoročna vzdržnost sistema temelji na višji dodani vrednosti;
  - Za vse: jasna zavednost, da približno 75 % ljudi prejme več, kot prispeva. Zato je rast produktivnosti nujen pogoj za ohranitev solidarnosti.

2. Teme za razpravo

- Prva država z »AI-first governance«
- Inovacijske cone z začasno deregulacijo
- Digitalna bilanca za vsakega državljana
- Temeljni digitalni dohodek (pilotno)
- Suverena digitalna identiteta z osebnim podatkovnim trezorjem
- Novi kazalnik: indeks blaginje prihodnosti
- Odprava 80 % birokracije s pametnimi pogodbami (Web3)
- Etični nadzor nad algoritmi
- Digitalna participacija v ustavi
- Globalna platforma za testiranje digitalnega državljanstva

Zakaj razprava?
Tehnološka suverenost kot strateški cilj: Evropa in s tem tudi Slovenija je digitalno in tehnološko odvisna od ZDA. To ustvarja sistemsko ranljivost na področjih varnosti, ekonomije in razvoja. Slovenija lahko začne prekinjati to odvisnost in postane aktivna članica EU, ki gradi svojo digitalno in podatkovno infrastrukturo kot strateško sredstvo v sodelovanju z evropskimi partnerji, a tudi kot samostojen igralec.

Pametna Slovenija 2034 ni nasprotje solidarnosti, **temveč pogoj**, da solidarnost lahko dolgoročno ohranimo:

- omogoča ciljno, učinkovito in pravično pomoč z uporabo podatkov in umetne inteligence,
- ohranja dostop do kakovostnih storitev kljub demografskim in gospodarskim pritiskom,
- krepi zaupanje med državljani in državo, omogoča in spodbuja komunikacijo.

Digitalizacija

Prednostni ukrepi

- Priprava koncepta in arhitekture za **eSlovenija. Zasnova enotne mobilne aplikacije in spletnega portala po načelu "vse na enem mestu"** (one-stop-shop), po zgledu najboljših tujih praks (npr. ukrajinska Diia), za dostop do vseh javnih storitev in digitalnih dokumentov (e-denarnica). Zakonski okvir za 24/7 digitalno upravljanje podjetij (e-uprava);
- Ustanovitev nacionalne strokovne skupine za digitalno izobraževanje. Priprava sodobnega učnega načrta za uvedbo obveznega predmeta računalništva in informatike (RIN), ki bo vključeval osnove umetne inteligence (UI), programiranje in kibernetsko varnost, ter priprava načrta nacionalne štipendijske sheme za IKT-učitelje;
- Zagon Nacionalnega inštituta za uporabno umetno inteligenco. Ustanovitev iniciativne skupine s predstavniki gospodarstva in ključnih raziskovalnih inštitucij za pripravo pravnih in vsebinskih podlag za le-te;
- Zasnova Inovacijskih con (regulatorni »sandboxi«). Določitev pravnega okvira za vzpostavitev okolij z začasno deregulacijo za testiranje prebojnih modelov (šolstvo, zdravstvo, ekonomija) in umeščanje Slovenije kot eksperimentalne prihodnosti Evrope;

- AI pogovorni pomočnik za državljane (zasnova in prototip). Priprava koncepta in razvoja prve verzije državnega AI-pogovornega pomočnika po vzoru Estonije (KrattAI) in Finske (AuroraAI);
- Uvedba zanesljive digitalne identitete (digitalni ID) pri vseh stikih z državo, pri čemer bo spletna anonimnost še naprej zagotovljena v zasebni sferi in pri svobodnem političnem izražanju.

Ukrepi mandata

- **Učinkovita in dostopna javna uprava:**
  - **Zagon enotne mobilne aplikacije eSlovenija**, one-stop-shop integriranega spletnega portala javne uprave z enotno, sodobno uporabniško izkušnjo, ki bo postopoma omogočila vse javne storitve. Aplikacija bo služila tudi kot e-denarnica za ključne dokumente (osebna izkaznica, vozniško dovoljenje);
  - **Uveljavitev E-notarskih storitev**, ki omogočajo digitalno izvedbo ključnih postopkov (ustanovitev gospodarskih družb z več družbeniki, statusne spremembe), kar bo povečalo konkurenčnost poslovnega okolja;
  - Vzpostavitev centralne platforme za digitalizacijo postopka pridobivanja vozniškega dovoljenja, vključno z elektronsko prijavo in avtomatsko izmenjavo podatkov med pooblaščenimi organizacijami in državnimi organi;
  - Zagon in integracija državnega AI-pogovornega pomočnika za hiter, intuitiven in stalen dostop državljanov do informacij o zakonodaji in postopkih.

- **Gospodarstvo prihodnosti in podpora inovacijam:**
  - Ustanovitev **Nacionalnega inštituta za uporabno umetno inteligenco** in zagon prvega vala aplikativnih projektov na področju uvajanja UI v zdravstvo, farmacijo, proizvodnjo in energetiko;
  - Vzpostavitev privlačnega ekosistema za digitalne nomade v Evropi (po vzoru Hrvaške);
  - Odprtje Razvojno-gospodarskega predstavništva v Silicijevi dolini (San Francisco) za aktivno povezovanje slovenskih podjetij, raziskovalnih ustanov in vlagateljev z ameriškim tehnološkim ekosistemom.

- **Digitalno izobraževanje in kompetence:**
  - Uvedba pilotnega projekta obveznega predmeta RIN v 20 % osnovnih in srednjih šola ter začetek sistematičnega usposabljanja učiteljev (vključno z zagonom štipendijske sheme in spodbudami za prekvalifikacijo);
  - Povečanje vpisnih mest na IKT in interdisciplinarnih programih za vsaj 25 % ter vsaj 20-odstotna rast števila predavateljev in raziskovalcev na IKT-področjih;
  - Odprtje novih interdisciplinarnih smeri, ki povezujejo IKT-znanja z zdravstvom, energetiko, podjetništvom, strojništvom in drugimi za gospodarski razvoj ključnimi področji;
  - Uvedba prvih podiplomskih IKT-programov v celoti v angleščini in odprava administrativnih ovir za tuje predavatelje in raziskovalce.

Javna uprava

Ukrepi:

- Dokončanje reforme plačnega sistema v javni upravi: okrepitev stimulativnega dela, ki temelji na uspešnosti, in sistemske rešitve za deficitarne poklice;
- Oblikovanje stebrnega sistema JU;
- Oblikovanje podpornih struktur za oblikovanje pokrajin;
- Priprava politike pametnega upravljanja s prostori državne uprave – revizija obstoječih najemnih pogodb za organe državne uprave (država letno za te namene plačuje 18 mio eur najemnin) z oblikovanjem srednjeročne strategije lastništva države nad prostori DU;
- Zmanjšanje števila ministrstev v prvem koraku na 14;
- Sistemski nadzor nad rastjo števila javnih uslužbencev;
- Decentralizacija vlade s selitvijo nekaterih resorjev;
- Uvedba sistema financiranja občin za večjo predvidljivost financiranja in izboljšanje položaja le-teh glede na dejanske stroške;
- Vzpostavitev »Vodstvene licence«: Vzpostavitev obveznega razvojnega programa za vodstveni kader. Vsak vodja (skupina B naprej) mora v šestih mesecih od imenovanja uspešno opraviti program in preizkus (licenco) kot pogoj za nadaljevanje vodenja;
- Nacionalni register vodstvenih kadrov: vzpostavitev nacionalnega registra preverjenih vodstvenih kadrov z licenco, iz katerega se črpajo kandidati za vodstvene položaje.
- Po zgledu nekaterih držav (NL, SE, EST, FI) bomo uvedli rotacijo za uradnike na vodstvenih položajih na ministrstvih in v državnih organih, ki delajo na področjih javnih naročil, upravnih postopkov, nadzornih funkcij ter finančnih in kadrovskih oddelkih: obvezna rotacija na pet let z možnostjo prostovoljne rotacije za druge profile. Vzpostavitev nacionalnega registra delovnih mest znotraj sistema uradništva (na MJU). Sistem zazna, kdaj je uradnik presegel obdobje na istem mestu. Kadrovska služba predlaga novo delovno mesto, uradnik ohrani naziv, plačni razred in kontinuiteto. V primeru »odpora« se uvedejo mentorirani prehodi (3–6 mesecev);
- Sprejetje novega Zakona o javnih zavodih: uvedba modela profesionalnega poslovodstva z upravljanjem na podlagi merljivih ciljev (pogodbe o rezultatih) in jasni odgovornosti direktorjev;
- Oblikovanje enotne točke za razpise NVO;
- Uvedba elektronskih volitev.

KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN PREHRANA

Slovensko kmetijstvo je eden ključnih temeljev naše nacionalne varnosti in gospodarske stabilnosti. Zagotavlja hrano, ohranja podeželje, prispeva k varstvu okolja in skrbi za kulturno krajino, ki je del naše identitete. Tu smo v zadnjih letih izgubljali. Na konkurenčnosti in na strateškem pomenu. Statistični podatki so zaskrbljujoči: samooskrba s svežo zelenjavo v Sloveniji znaša le okoli 37 %, pri sadju še manj, medtem ko je pri mleku in mesu razmeroma visoka. V letu 2023 je zunanjetrgovinski primanjkljaj v kmetijstvu dosegel 1,6 mrd eur, saj uvoz še naprej presega izvoz. Poleg tega so kmetijsko pridelavo močno prizadele naravne nesreče (pozeba, toča, poplave), ki povzročajo stomilijonske škode.

Slovenija ima eno najmanjših povprečnih velikosti kmetij v EU – le okoli 7 ha, kar zmanjšuje možnosti konkurenčne proizvodnje, ko tekmujemo s cenovno politiko. Zato želimo Demokrati. spodbuditi oblikovanje sistema, ki bo kmetom omogočil imeti v upravljanju dovolj kmetijskih površin, da zagotavljajo preživetje celotni družini. Družinske kmetije vidimo kot jedro slovenske prehranske samostojnosti.

Slovenija konkurira s kakovostjo. Tu smo lahko v vrhu EU. Že danes smo nad evropskim povprečjem po deležu certificiranih ekoloških zemljišč, naš cilj je, da postanemo vodilna država v regiji po deležu ekološko obdelanih površin in tržnem deležu ekoloških proizvodov.

Demokrati. zato poudarjamo: slovensko kmetijstvo potrebuje odločen preboj. Potrebujemo politiko, ki bo jasna, vizionarska in strokovno utemeljena. Naš cilj je, da Slovenija do leta 2034 postane prehransko varna država z najmanj 70-odstotno samooskrbo pri zelenjavi, stabilno rastlinsko pridelavo, konkurenčnimi kmetijami in za mlade privlačnim podeželjem. Kmetijstvu želimo vrniti strateški pomen – enakovreden energetski, zdravstveni in varnostni politiki države.

Prednostni ukrepi

- Takojšnja debirokratizacija in poenostavitev prostorske zakonodaje za rastlinjake. Uvedba poenostavljenih postopkov za umeščanje rastlinjakov na kmetijska zemljišča, določitev zavezujočih rokov za odločanje organov in vzpostavitev enotne vstopne točke za pridobivanje dovoljenj za pospešitev dviga samooskrbe. V Zakonu o razvoju Slovenije bomo pripravili podlago za strateška vlaganja v rastlinjake, namakalne sisteme, rabo geotermalne energije, zaščito pred točo in oroševanje proti pozebi;
- Debirokratizacija in digitalizacija na področju kmetijstva – uvedba pozitivne presumpcije (če v roku ni odgovora, se šteje kot privolitev); oblikovanje enostavnega digitalnega vladnega portala za vse vloge, plačila in dovoljenja; uvedba pavšalne obdavčitve za male kmete;
- Vzpostavitev "Sklada za kmetijsko podnebno prilagajanje". Ustanovitev namenskega sklada za pospešeno sofinanciranje naložb v podnebno odpornost (zadrževalniki vode, učinkoviti namakalni sistemi, protitočne mreže, zaščita pred pozebo) za zmanjšanje potreb po interventnih zakonih;
- Prenova podpore za mlade kmete po modelu "Premije za zagon". Preoblikovanje obstoječe podpore v modularni sistem po avstrijskem vzoru, ki nagrajuje izobrazbo in celovit poslovni načrt, ter vzpostavitev specializirane nacionalne svetovalne službe za podporo pri prenosu kmetij. V primeru odločitev za ekološko kmetovanje se podpora podvoji;
- Subvencija obrestne mere za nakup kmetije s strani nekmečkega prebivalstva pod pogojem, da kmetuje vsaj 10 let (preprečitev opuščanja dejavnosti, ko ni dedičev, ki bi nadaljevali s kmetijsko proizvodnjo);
- Stabilizacija trga mesa in mleka ter krepitev domače porabe. Vzpostavitev mehanizma za blaženje cenovnih nihanj (rezervni sklad za tržne intervencije) in uveljavitev zahteve za najmanj 80 % svežega mesa in mlečnih izdelkov v javnih zavodih iz domačih verig;
- Zagon digitalizacije in sistema vavčerjev. Vzpostavitev enotnega digitalnega portala za vloge in dovoljenja ter uvedba sistema "vavčerjev za digitalizacijo in posodobitev" za hiter nakup sodobne opreme na manjših kmetijah;

- Izboljšanje izvozno-tržnega nastopa za izdelke z višjo dodano vrednostjo skupaj s krepitvijo blagovne znamke najkakovostnejših slovenskih izdelkov;
- Sajenje medovitih rastlin na javne površine.

Ukrepi mandata

- Priprava bele knjige slovenskega kmetijstva – **kmetijstvo kot strateška panoga.** Reforma Zakona o Skladu kmetijskih zemljišč za lažji dostop razvojno usmerjenih kmetov do zemlje, spodbujanje dolgoročnih zakupov ter okrepitev zaščite najboljših kmetijskih zemljišč pred pozidavo;
- Priprava konkretnih namakalnih načrtov za vsako reko, ki teče mimo kmetijskih površin. Zakonska podlaga za izvedbo znotraj Zakona o razvoju Slovenije;
- Reforma subvencijske politike (SKP). Bolj ciljna usmeritev sredstev z večjo podporo mladim kmetom in območjem z omejenimi dejavniki (OMD) ter uvedba močnega prerazporeditvenega plačila (višje plačilo za prvih 20–30 ha);
- Strateška vlaganja v samooskrbo. Izvedba programa strateških vlaganj za gradnjo vsaj 30 ha visokotehnoloških rastlinjakov do konca mandata ter pospešitev investicij v rabo geotermalne energije;
- Vzpostavili bomo nacionalni program globoke geotermije, ki vključuje kartiranje geotermalnih virov, pilotne projekte (npr. Lendava), javno-zasebna partnerstva in oblikovanje projektov povezave z daljinskim ogrevanjem;
- Prenova zadružnega sistema. Podpora združevanju zadrug v močne regijske sisteme in večja specializacija panožnih zadrug, usmerjena v razvoj blagovnih znamk in skrajševanje dobavnih verig (kmet–zadruga–kupec);
- Spodbujanje ekološkega kmetovanja. Povečanje deleža ekoloških zemljišč na najmanj 18 % do leta 2027 ter vključitev ekoloških proizvodov v javno naročanje z najmanj 30-odstotnim deležem do leta 2030;
- Krepitev prenosa znanja in inovacij. Vzpostavitev regionalnih demonstracijskih centrov za "pametno kmetijstvo" in nacionalnega inkubatorja za kmetijsko tehnologijo (Agri-Tech) za razvoj rešitev, prilagojenih malim kmetijam;
- Ustvarjanje dodane vrednosti in diverzifikacija. Poenostavitev predpisov za dopolnilne dejavnosti in predelavo na kmetiji ter vzpostavitev nacionalnega programa za regionalno oznako "Okusi Slovenije";
- Razvoj nacionalne strategije za upravljanje z vodo. Priprava celovite strategije za upravljanje z vodo v kmetijstvu, vključno s prioritetnim načrtom za naložbe v regionalne namakalne sisteme;
- Modernizacija gozdarstva in lesne industrije. Digitalizacija 100 % gozdnogospodarskih načrtov ter vzpostavitev vsaj treh regionalnih lesno predelovalnih centrov za povečanje dodane vrednosti domačega lesa;
- Povečanje odpornosti gozdov. Izvajanje programov sajenja odpornih in avtohtonih drevesnih vrst ter rednih sanitarnih posekov za prilagoditev na podnebne spremembe;
- Modernizacija upravljanja. Ključna je modernizacija gospodarjenja z gozdovi in upravljanja divjadi z uvedbo digitalizacije. Digitalizirali bomo 100 % gozdnogospodarskih načrtov in vzpostavili centraliziran informacijski sistem.

NOTRANJE ZADEVE

Zakonodajne vrzeli, nekonsistentno spreminjanje kazenske zakonodaje in šibka politična volja za učinkovit pregon korupcije in organiziranega kriminala so povzročili drastično poslabšanje stanja na področju pregona težjih oblik kriminalitete in korupcije.

Demokrati. učinkovit boj zoper korupcijo in organizirano kriminaliteto postavljamo v osrčje programa za mandat 2026–2030.

V ta namen bomo:

- v KPV postavili državnega sekretarja, ki bo usklajeval pregled in pripravo sprememb kazenske in protikorupcijske zakonodaje za učinkovitejši pregon kaznivih dejanj (t. i. Anticorruption Tsar);
- Nacionalni preiskovalni urad bomo preoblikovali v **Posebni policijski organ**,[7] ki bo v sodelovanju s SKOK izvajal vse potrebne policijske aktivnosti s področja preiskovanja in prikritih preiskovalnih ukrepov na področju korupcije in organiziranega kriminala. Naloge, ki se ne razporedijo na posebni policijski organ, prevzamejo Uprava kriminalistične policije in enote, ki so za pregon gospodarske kriminalitete ustanovljene znotraj obstoječih policijskih uprav (to so v praksi Oddelki za gospodarsko kriminaliteto znotraj Sektorjev kriminalistične policije na policijskih upravah);
- Razmislili bomo o uvedbi finančne policije po zgledu Italije in Francije.

Prednostni ukrepi

1. Varnost in upravljanje migracij

- Investiranje **v sodobno nadzorno opremo** za nadzor 670 km meje s Hrvaško v realnem času in v vseh vremenskih razmerah za odkrivanje poskusov nelegalnih prehodov;
- **Povečanje prisotnosti policije** na območjih z večjim pritiskom ilegalnih migracij v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom ter krepitev nadzora s skupnimi mešanimi patruljami in Frontexom;
- Redno **obveščanje javnosti o varnostni statistiki** na območjih z migrantskimi centri. V primeru poslabšanja varnostne situacije bo policija okrepila nadzor oziroma razmislila o nadomestnih lokacijah z učinkovitejšim nadzorom nad kršitvami javnega reda in miru;
- Slovenija bo uradno **pristopila k iniciativi po oblikovanju migrantskih centrov zunaj meja EU**, ki jo predlaga Kraljevina Danska (pristopilo že 15 članic EU). Svoje napore bomo usmerili v sistemske ukrepe za učinkovito upravljanje migracij (poenostavitev legalnih migracij in strožji nadzor ilegalnih migracij) z namenom spremembe dojemanja Slovenije kot idealne tranzitne države za ilegalne migracije. Vzpostavili bomo hitro in učinkovito koordinacijo med policijo, azilnim sistemom, lokalnimi skupnostmi in mednarodnimi partnerji.
- Pospešili bomo postopke odločanja. Do uveljavitve danskega predloga upravljanja z migracijami na ravni EU bomo za čakajoče na odločitev glede pravice do azila **uvedli program obveznih javnih del**.
- Vpeljali bomo načelo odgovornega upravičenca – prosilec za mednarodno zaščito bo v primeru storitve kaznivega dejanja nemudoma prejel zavrnilno odločbo ter bo napoten v državo izvora na prestajanje kazni;
- Za osebe s priznano pravico do azila bomo pripravili **akcijski načrt integracije in delovne vključenosti v slovensko družbo**;
- MZZ bo prioritetno krepil bilateralne odnose z državami izvora in tranzita ter skupaj z MNZ in ostalimi resorji pomagal oblikovati programe sodelovanja (npr. vračanje migrantov v izvorne države, reintegracija, pravne poti migracij).

[7] Specializirano državno tožilstvo bomo preoblikovali v novo tožilsko telo SKOK – Specializirana tožilska enota za pregon korupcije in organiziranega kriminala.

2. Ukrepi na področju policije

- **Zagotovitev konstantnega zaposlovanja v policiji** z letnim razpisom vsaj 200 do 300 vpisnih mest za poklic policista. Kvote ostanejo odprte tudi, ko je zaposlovanje v ostalih sektorjih javne uprave zamrznjeno;
- **Povišanje kazni za napad na uradno osebo**, vpeljava **sistema stopnjevanja kazni** pri ponavljajočih se prekrških in **vrnitev uklonilnega zapora** za hujše prekrške;
- Nujna sistemska ureditev financiranja policije za vzpostavitev ravnotežja med sredstvi za plače in nujnimi investicijami v zaščitno opremo ter infrastrukturo.

Ukrepi mandata

- Implementacija **kariernega sistema** v zakonsko materijo (Novela Zakona o organiziranosti in delu v policiji) za zagotovitev stabilnega kadrovskega razvoja na podlagi meritokracije in kompetenčnega modela ter preprečitev političnega preskakovanja razredov;
- **Poenostavitev kariernega sistema**: zmanjšanje nabora delovnih mest (na okoli 30–40), jasne karierne poti in prilagoditev tarifnega dela kolektivne pogodbe;
- V**zpostavitev mandatnega sistema** za vodilna mesta (državna raven, direktorji policijskih uprav in komandirji policijskih postaj) z možnostjo največ enkratnega podaljšanja;
- Uvedba nabora **ukrepov za dodatno privlačnost poklica policista** (celovita stanovanjska politika, posebna stanovanjska varčevalna shema z državno subvencijo za prvo stanovanje, izboljšanje delovnih pogojev, ureditev višjega regresa za prehrano, določitev denarne nagrade ob sklenitvi pogodbe o zaposlitvi, brezplačen vrtec in štipendije za otroke policistov, možnosti nakupa vozila brez DDV vsakih 7 let, okrepitev počitniških kapacitet (vključno z vrnitvijo objekta na Debelem rtiču);
- Uvedba fleksibilnejšega sistema prerazporejanja zaposlenih z umeščenostjo policistov znotraj policijskih uprav namesto policijskih postaj za večjo fleksibilnost in zmanjšanje korupcijskih tveganj;
- Ponovna uvedba **avtocestne policije**;
- Uvedba uporabe ultralahkih letal za nadzor prometa in meje;
- Zmanjšanje pooblastil Sektorja za notranje preiskave in integriteto (SNPI), da se onemogoči vmešavanje ministra v delo policije;
- Pospešena digitalizacija policije z oblikovanjem enotne digitalne platforme za policijo, tožilstvo in sodišča v okviru e-Pravosodja ter poenostavitev ePolicista;
- Investicije v infrastrukturo: novi prostori za GPU in PU Ljubljana pod isto streho ter ureditev prostorske situacije na območju PU Koper in PU Maribor.

OKOLJE, PROSTOR, KOHEZIJA IN REGIONALNI RAZVOJ

Vode, gozdove, zemljišča in drugi deli okolja so naše bogastvo, ki ga je treba varovati za prihodnje generacije. Hkrati moramo omogočiti razvoj, ki bo zagotavljal perspektivo kvalitetnega življenje. Slovenija se že sooča s posledicami podnebnih sprememb, kot so suše, poplave, vročinski valovi ,in poškodbami infrastrukture. Zato bomo podnebno politiko integrirali v vse odločitve o prostoru, koheziji in regionalnem razvoju.

Da bi dosegli oba cilja so potrebne izboljšave, ki smo jih v stranki Demokrati. strnili v naslednje ukrepe:

- Oblikovanje **vsebinsko zaokroženega ministrstva**: ustanovitev Ministrstva za okolje, prostor, kohezijo in regionalni razvoj za racionalnejše upravljanje povezanih področij in zagotavljanje učinkovitega črpanja EU sredstev;
- **Uvedba zavezujočih rokov in debirokratizacija**: takojšnja uvedba zavezujočih rokov za odločanje v upravnih postopkih in začetek pregleda skladnosti področne zakonodaje s pomočjo umetne inteligence za odpravo birokratskih ovir. V največji možni meri bomo v upravne postopke vpeljali t. i. pozitivno presumpcijo: če pristojni upravni organ ne odloči v predpisanem roku, se šteje, da je odločil pozitivno.
- Zagotovili bomo **merljivost vodstvenih kadrov**: vzpostavili bomo sistem rednega spremljanja in ocenjevanja uspešnosti direktorjev in drugih vodij ter zaposlenih na ministrstvu. Uveljavljali bomo odgovornost vodij preko sistema primerjav uspešnosti med organi javne uprave (benchmarking);
- Zagotovili bomo zakonske in operativne pogoje, da bodo podjetja v Sloveniji lahko v največji možni meri predelovala odpadke v proizvode (uporaba vsaj 20–30 % recikliranih agregatov kot novih gradbenih materialov pri vseh investicijah države in občin, obveznost predelave zemeljskih izkopov v t. i. »novo zemljo«, olajšave za podjetja in druge osebe, ki predelujejo odpadke v proizvode);
- Ostanke komunalnih odpadkov, ki jih proizvedemo 240 tisoč ton letno, bomo s termično obdelavo in pretvorbo v toplotno in električno energijo predelali v Sloveniji – na lokacijah, ki bodo okoljsko sprejemljive;
- Poenostavili in skrajšali bomo postopke sprejemanja občinskih prostorskih načrtov, presoje vplivov na okolje, postopke izdaje integralnega gradbenega dovoljenja in druge postopke tako, da bomo združili različna mnenja in mnenjedajalce v enega, ki bo organiziran teritorialno (na območju statističnih regij). Izvedli bomo celovito revizijo projekta izgradnje Kanala C0 in drugih okoljsko spornih projektov in v primeru ugotovljenih nepravilnosti ustrezno ukrepali. Do zaključka nadzora bodo dela ustavljena;
- Da bi mladim omogočili dostopen dom, bomo na območju statističnih regij v partnerstvu z občinami določili stavbna zemljišča, ki bodo namenjena gradnji stanovanjskih hiš in stanovanj ter uvedli hitro pridobivanje gradbenega dovoljenja za gradnjo lastne hiše;
- Spodbujali bomo kmetijstvo, hkrati pa bomo na območjih kmetijskih zemljišč 2., 3. in 4. kategorije omogočili uvedbo mešane namenske rabe, na kateri bodo poleg kmetijske dejavnosti možne tudi določene gospodarske dejavnosti, kot so npr. turizem, mala obrt in podobno;
- Predpisali bomo, da je treba izgubo kmetijskih zemljišč (ko se ta s spremembo namenske rabe spremenijo v zazidljiva) nadomestiti predvsem z obnovo degradiranih kmetijskih zemljišč, kmetijskih zemljišč v zaraščanju, izboljšanjem obstoječih kmetijskih zemljišč in vzpostavitvijo novih kmetijskih zemljišč, predvsem z uporabo t. i. »nove zemlje«;
- Vzpostavili bomo digitalno platformo, ki bo omogočala zainteresiranim osebam pregledno spremljanje postopka prostorskega načrtovanja v vseh njegovih fazah, in tako zagotovili, da bodo postopki občinskega prostorskega načrtovanja bolj pregledni;
- Postopek sprejemanja občinskih prostorskih načrtov bomo poenostavili med drugim z združitvijo različnih mnenj ter zagotovili možnost preverjanja njihove utemeljenosti. Tako bodo postopki tudi hitrejši;

- V sklopu Načrta razvoja Slovenije bomo izvedli popis vseh degradiranih območji po Sloveniji in jim v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi določili potencialna področja razvoja. S poenostavitvijo postopka prostorskega načrtovanja bomo pospešili prenovo degradiranih območij;
- Varnost pred poplavami bo postala eno od prioritetnih področij ministrstva;
- Povišali bomo obseg vlaganj v urejanje vodotokov in s tem zagotovili večjo varnost za ljudi in njihovo premoženje;
- Ustanovili bomo poseben sklad za takojšnje ukrepanje ob poplavah in drugih naravnih nesrečah;
- Povečali bomo nadzor države nad izvajanjem državnih javnih služb urejanja voda;
- Vzpostavili bomo državni sklad za obnovo naravnih vrednot (npr. presihajoča jezera, kraška brezna, slapovi, drevesne znamenitosti), v katerega bodo del sredstev vplačevale tudi pravne osebe, ki na območju naravnih vrednot opravljajo turistično ali gostinsko dejavnost.
- Vpeljali bomo digitalno nadzorno mrežo za kritična območja (npr. nelegalna vožnja v naravi);
- Okrepili bomo fizični nadzor – z večjim številom in boljšo usposobljenostjo naravovarstvenih nadzornikov;
- Urbanizacijo bomo usmerili na območja, ki so bila v preteklosti že pozidana, da se ohranijo naravna tla, ter vzpostavili obnovo tal vseh vrst degradiranih zemljišč in prednostno izboljšali obstoječa naravna tla z uporabo t. i. »nove zemlje«;
- Plodno zemljo, ki je odstranjena pri gradbenih posegih, bomo zaščitili kot enega ključnih naravnih virov;
- Črpanje evropskih sredstev bomo postavili kot prioriteto ministrstva:
  - Določili bomo jasne prioritete in osredotočili financiranje na razvojna področja z visoko dodano vrednostjo,
  - Poenostavili bomo razpise ter izboljšali podporo občinam in nevladnim organizacijam (avtomatizacija izpolnjevanja vlog na podlagi lastnih evidenc; enostavno elektronsko spremljanje celotnega postopka),
  - Vzpostavili bomo javno bazo vseh EU-projektov s prikazom rezultatov (poraba, učinek, trajnost),
  - Vzpostavili bomo skupen organ za pripravo in izvajanje evropske politike in nato za dejansko implementacijo evropske kohezijske politike,
  - Celovito bomo digitalizirali procese od prijave do poročanja,
  - Pri izbiri projektov z vključitvijo lokalnih skupnosti in regij z uporabo teritorialnih mehanizmov financiranja bomo okrepili pristop 'od spodaj navzgor';
- Ustanovili bomo 12 razvojnih skladov (po statističnih regijah) za sofinanciranje različnih projektov, ki bodo prispevali k skladnejšemu regionalnemu razvoju. Razvojni skladi bodo imeli jasno opredeljena merila za izbor projektov: učinek na lokalna delovna mesta, prispevek k zmanjšanju razvojnih razlik, vpliv na okolje in podnebno odpornost ter dolgoročno vzdržnost. Upravni odbor vsakega sklada bo sestavljen iz predstavnikov občin, gospodarstva, civilne družbe in države, pri čemer nobena skupina ne bo imela večine. Rezultati financiranih projektov (cilji, poraba, doseženi učinki) bodo javno objavljeni v spletni bazi vseh EU in nacionalnih razvojnih projektov;
- Pripravili bomo zakonsko podlago za ustanovitev pokrajin;

- Obstoječa Strategija razvoja Slovenije 2030 kot akt, ki določa razvojne cilje, in Nacionalni program varstva okolja kot akt, ki določa varstvene cilje, nista več ustrezni podlagi za strateško upravljanje s prostorom. Potrebujemo jasno določene cilje, ki jih imamo kot država, in jasen načrt izvedbe teh ciljev, v katerem bodo razvojni in varstveni cilji obravnavani celovito. V prvem letu mandata bomo zato bomo pripravili Načrt razvoja Slovenije – nabor vseh strateških ukrepov in posegov v okolje, ki jih potrebujemo za razvojni preskok Slovenije, ob hkratnem zagotavljanju varovanja naravnih virov in narave. Na podlagi **Načrta razvoja Slovenije** bomo v sodelovanju z vsemi relevantnimi deležniki pripravili **Zakon o razvoju Slovenije**, ki bo dal pravno podlago za začetek del na vseh strateških projektih.

VISOKO ŠOLSTVO, ZNANOST IN INOVACIJE

1. Visoko šolstvo

- Visoko šolstvo in znanost sta temelj družbenega, gospodarskega in kulturnega razvoja Slovenije. Univerze morajo postati motor družbene preobrazbe, ki temelji na znanju, inovacijah in odgovornosti. Slovenija mora uresničiti svoj potencial družbe znanja, v kateri so univerze avtonomne, vključujoče, digitalno napredne in globalno povezane.

- Naše usmeritve sledijo načelom Evropske univerzitetne zveze, ki poudarja: akademsko svobodo in institucionalno avtonomijo, odgovornost univerz do družbe, integracijo raziskovanja, poučevanja in inovacij, odprtost, digitalno preobrazbo in trajnostni razvoj ter aktivno vlogo univerz pri oblikovanju evropskega raziskovalnega in izobraževalnega prostora (EUA).

- Visoko šolstvo v Sloveniji včasih ni dovolj usklajeno z dejanskimi potrebami trga dela, tako da študentsko delo ni vedno integrirano v študijske poti (OECD). Zato moramo sistemsko spodbujati trajna partnerstva med univerzami in podjetji ter kulturnimi in javnimi deležniki za pregled in kontinuirano posodabljanje študijskih programov.

Ukrepi mandata

- Prenova sistema glavarin za akreditirane programe z namenom preprečitve zlorab. Ministrstvo naj se osredotoči na analizo trga dela in globalnih trendov ter oblikuje priporočila;
- Zagotovitev finančnih spodbud za fakultete, na primer dodatno financiranje glede na uspešnost študentov. Merila za to bi lahko vključevala odstotek diplomantov, ki dosegajo izjemne akademske ali poslovne rezultate. Ukrep naj velja tako za fakultete kot tudi za raziskovalne organizacije;
- Odpravili bomo administrativne ovire in pretirane državne regulacije. Vzpostavili bomo sistem večletnih dogovorov o financiranju med državo in univerzo, ki bodo omogočili stabilnost in strateško načrtovanje, s tem pa širitev avtonomnosti visokega izobraževanja;
- Aktivno povezovanje univerz s podjetji. To spodbuja podjetja k ponujanju kadrovskih štipendij za študente na področjih, ki so za njih strateško pomembna. Država lahko olajša te povezave in ponudi podporo pri oblikovanju štipendijskih shem;
- Okrepitev povezave med visokošolskim prostorom ter gospodarstvom in raziskovalno sfero preko hitrejšega dostopa najboljših študentov do raziskovalnih programov, s čimer bi se lahko zgodaj vključili v relevantne projekte. Pomembno bi bilo tudi sofinanciranje raziskovalnih nalog in startup- idej, kar bi študentom z inovativnimi zamislimi omogočilo pridobitev sredstev za razvoj njihovih projektov;
- Sprejeli bomo nacionalni načrt za skrajšanje povprečnega časa študija, ter odpravili nepotrebne birokratske ovire pri prehodu na trg dela;
- Podpora uvajanju t. i. odprte znanosti (Open Science) – odprti dostop do publikacij, odprti podatki in transparentno vrednotenje raziskav in digitalno opismenjevanje za vse člane akademske skupnosti;
- Povečanje števila predmetov, ki vključujejo digitalno komponento ali UI – vključevanje UI-tematike v kurikule, usposabljanje učiteljev in raziskovalcev z vsebinami umetne inteligence;

- Univerze bomo spodbujali k povečanju števila programov, ki jih je možno izvajati v angleščini ali drugih tujih jezikih, in s tem povečanju privlačnosti za tuje študente. Razviti moramo nacionalni katalog programov v tujem jeziku in spodbujati univerze k dodajanju novih programov, predvsem na področjih z visokim mednarodnim povpraševanjem (poslovne študije, trajnostne vede);
- Podpiramo pospešeno promocijo programov preko mednarodnih izobraževalnih sejmov, spletnih portalov, partnerskih univerz in kampanj „Study in Slovenia“;
- Povečati moramo število tujih profesorjev, raziskovalcev in strokovnjakov, kar krepi mednarodno kakovost in vidnost univerz. Uvesti je treba privlačne zaposlitvene pakete, ki vključujejo: konkurenčno plačilo, pomoč pri selitvi, stanovanje, socialne ugodnosti, ustvariti nacionalni portal za tuje akademike, kjer so na enem mestu informacije o možnostih zaposlitve, vizumskih postopkih in univerzitetnih projektih, in razviti partnerstva z vodilnimi univerzami v tujini za skupne projekte in gostovanja, ki pritegnejo mednarodni kader;
- Spodbujati moramo mednarodne raziskovalne konzorcije, kjer je potrebno vključevanje tujih raziskovalcev (EU Horizon Europe, ERA, bilateralni projekti), in uvesti program mentorstva in integracije za nove mednarodne kadre, da se lažje vključijo v akademsko, kulturno in družbeno okolje;
- Spodbujali bomo razvoj partnerstev z lokalnimi skupnostmi, javnim sektorjem in civilno družbo (npr. univerzitetni “living labs”). Posebej bomo zagotavljali spodbude za vključujoče izobraževanje – štipendije, tutorstvo, digitalna dostopnost in razvoj etičnih standardov in obvezno izobraževanje o integriteti, človekovih pravicah in trajnosti;
- Študentske štipendije za raziskovalno delo, ki bi pokrile del stroškov študija ali pa zagotovile finančno nadomestilo za raziskovalno delo.

2. Znanost, raziskave in inovacije

Na področju znanosti, raziskav in inovacij Demokrati. izhajamo iz naslednjih načel:

- **Odličnost in uporabnost**: visoka znanstvena kakovost in prenos v prakso – dvojni tir financiranja (temeljno/aplikativno) in nagrajevanje rezultatov;
- **Odprta infrastruktura**: oprema, kupljena z javnimi sredstvi, je po pravilih odprto dostopna – s ceniki in portalom;
- **Mladi v raziskavah**: razširjeni MR2.0, industrijski doktorati in vertikalna pot od srednje šole naprej;
- Profesionalen prenos: nacionalni IP-kodeks, okrepljeni TTO, vavčerji&matching kot stalni most akademija–industrija;
- **Podatkovno vodenje**: javni kazalniki izpolnjevanja ciljev R&I za sprotno odgovornost in učenje politike;
- Univerze in inštituti morajo dobro povezati raziskovanje in izobraževanje, zato bomo podprli vzpostavitev skupnih raziskovalno-pedagoških centrov med univerzami in inštituti;
- Podprli bomo povečanje financiranja interdisciplinarnih raziskav in inovacijskih projektov v okviru ARRS ter vzpostavitev univerzitetnih inkubatorjev in tehnoloških parkov v sodelovanju z gospodarstvom. Kazalniki napredka bodo število skupnih raziskovalno-pedagoških projektov, rast patentov in spin-off podjetij iz univerz in delež interdisciplinarnih raziskav v ARRS-financiranju;

- Spodbudili bomo oblikovanje konzorcijev univerz in raziskovalnih inštitutov za skupne raziskave in študijske programe ter odprtje raziskovalne infrastrukture univerz za partnerstva z gospodarstvom in javnim sektorjem. Okrepili bomo sodelovanja z industrijo in startup-okoljem

Ukrepi mandata:

- Dvig mentorskih mest (s ~250 → 350/leto) in vzpostavitev kvote industrijskih doktoratov (somentorstvo podjetje–akademija). Vzporedno: Junior Labs, raziskovalni tabori in nagrade za dijaške projekte;
- Raziskovalni vavčerji (npr. 20–50 k€) za hitre probleme podjetij na javnih RO. Učinek: višja absorpcija znanja v MSP, rast zasebnih vlaganj;
- Podpora ERC-projektom - ERC Academy" (nacionalni mentorski krog, intenzivni bootcampi, mock interviews)
- Zagotovitev stabilnega financiranja: 1% BDP (ZZrID) + ≥2% zasebnih vlaganj – z mehanizmi, ki dokazano krepijo komercializacijo (vavčerji, matching, TTO, semenski sklad).

ZDRAVJE

Zdravstvo, ki deluje za ljudi – pravično, dostopno, odgovorno

Slovenski zdravstveni sistem je eden ključnih stebrov socialne države. Predstavlja skupno družbeno zavezo, da vsakemu posamezniku ne glede na kraj bivanja ali socialni položaj zagotavlja pravočasen in kakovosten dostop do zdravstvenih storitev.

Dolge čakalne dobe, pomanjkanje zdravstvenega osebja, neenak dostop med regijami, administrativna neučinkovitost in zastarela organizacija dela ga oddaljujejo od teh temeljnih načel ter ogrožajo stabilnost in vzdržnost sistema. Med regijami obstajajo velike razlike v dostopnosti zdravstvenih storitev: razmerje med specialisti in prebivalci v posameznih regijah presega 1:450, čakalne dobe za enake storitve pa se razlikujejo tudi za več kot 100 dni.

Slovenija za zdravstvo namenja manjši delež BDP kot številne primerljive evropske države, pri čemer izdatki naraščajo hitreje od rasti gospodarstva. Posledica so preobremenjeni zdravstveni timi, nezadovoljni pacienti in sistem, ki ne zmore več učinkovito odgovarjati na potrebe prebivalstva. Pritiskov bo v prihodnjih letih še več: staranje prebivalstva, porast kroničnih bolezni, digitalni prehod in kadrovski primanjkljaji zahtevajo pogumne, sistemske rešitve. Sedanje parcialne in kratkoročne poteze ne rešujejo več ničesar. Slovenija potrebuje sodoben, pregleden in regijsko zasnovan zdravstveni sistem, ki bo temeljil na odgovornosti, digitalni povezljivosti, učinkovitem upravljanju in močni preventivi.

Program, ki ga predstavljamo, temelji na štirih ključnih strateških stebrih:

1. Regionalizacija zdravstva – prenos odgovornosti, odločanja in organizacije na regijsko raven, kjer so potrebe prebivalstva najbolje poznane:

Z uvedbo **regijskih centrov in skupnih služb** (npr. kadrovska in finančna administracija, nabava, IT-podpora, pravne službe, logistika) bi bilo mogoče doseči 1,5–3 % prihranka na teh stroških, kar pomeni dodatnih ~70–140 mio € letno;

2. Krepitev primarnega zdravstva in urgentne mreže – postavitev pacienta v središče sistema ter razbremenitev bolnišnic in specialistov:

3. Digitalizacija in administrativna razbremenitev – vzpostavitev enotnega, povezljivega digitalnega sistema, ki poenostavlja postopke in prihrani čas za delo z bolniki:

Digitalna orodja lahko po podatkih OECD znižajo administrativno obremenitev zdravnikov do 30 %. Analize iz držav OECD (npr. Finska, Estonija) kažejo, da **e-posveti** med primarno in sekundarno ravnjo zmanjšajo število fizičnih napotitev za 8–15 %;

4. Učinkovito upravljanje in finančna vzdržnost – transparentno vodenje, jasna odgovornost in usmerjenost v rezultate ter zmanjšanje neupravičenih bremen, vključno z absentizmom.

Izboljšanje izrabe opreme in storilnosti
OECD ugotavlja, da je izraba ključne medicinske opreme (CT, MRI, ultrazvok) v Sloveniji 20–25 % nižja od EU-povprečja, predvsem zaradi neučinkovite organizacije dela, urnikov in podvajanj.
Skupni učinek učinkovitejše izrabe opreme in infrastrukture pomeni 25–30 mio € prihranka letno in 10–20 % krajše čakalne dobe pri diagnostiki in elektivnih posegih.

Absentizem in povratek na delo
Stroški nadomestil za bolniške odsotnosti so v Sloveniji leta 2022 presegli 700 milijonov €, v 2024 pa po ocenah že 750 mio €.
Paket ukrepov (digitalna e-Bolniška, smernice trajanja po diagnozah, “return-to-work”-programi) ima v praksi učinke 10–25-odstotno zmanjšanje odsotnosti.

To pomeni vsaj 75–185 mio € letne razbremenitve, pri čemer se približno polovica koristi neposredno iz ZZZS, druga polovica pa posredno skozi povečano produktivnost in manj nadomestnih kadrov. Poleg tega se čas do vrnitve na delo skrajša v povprečju za 3–5 dni, kar znese 1,5 milijona delovnih dni več na leto na ravni celotnega gospodarstva.

Poleg tega program posebej naslavlja vprašanje redkih bolezni, ob katerih se številne družine danes znajdejo v položaju, ki bi moral biti v pravni in socialni državi nesprejemljiv. Predlagamo jasne in pregledne mehanizme za hitro odločanje in financiranje zdravljenja teh bolnikov. Duševno zdravje je dodatno prioritetno področje, saj predstavlja enega največjih bremen javnega zdravja.

Naš cilj je jasen: dostopen, kakovosten in finančno vzdržen zdravstveni sistem, ki temelji na zaupanju, odgovornosti in sodelovanju vseh deležnikov — pacientov, zdravstvenih delavcev, občin, regij in države. To ni le reforma zdravstvenega sistema. To je zaveza, da Slovenijo postavimo med države z modernim, učinkovitim in pravičnim zdravstvom, ki bo služilo ljudem – ne obratno.

1. Regionalizacija zdravstva

Prednostni ukrepi

- Priprava zakonske podlage za vzpostavitev zdravstvenih regij;
- Ustanovitev pilotnih regionalnih svetov za zdravje kot posvetovalnih teles z vključevanjem ZD, bolnišnic, lokalnih skupnosti in pacientov;
- Prva faza koordinacije NIJZ z obstoječimi regijami in regijami socialnega varstva;
- Ustanovitev regionalnih zdravstvenih uprav, odgovornih za organizacijo, kadrovsko načrtovanje in financiranje na regijski ravni **s skupnimi nabavami in primerljivostjo učinkovitosti nabav med regijami;**[8]

[8] Vzpostavitev **regijskih referenčnih centrov za nabave z** obveznimi **skupnimi razpisi** za ključne kategorije (zdravila, medicinski materiali in pripomočki, diagnostična oprema) ter **javno primerjalno poročanje** cen med regijami (»price-benchmarking«). Centralni katalog artiklov in referenčnih cen (ZZZS + regije) ter obvezna objava vseh sklenjenih okvirnih sporazumov.

- Regionalno upravljanje urgentne službe, diagnostike, specialistične ambulantne dejavnosti;
- Prilagoditev storitev in preventivnih programov specifičnim potrebam posamezne regije (npr. staranje prebivalstva, razpršena naseljenost) ;
- Uvedba regijskih centrov odličnosti (npr. na področju geriatrije, onkologije, paliativne oskrbe).

2. Krepitev primarnega zdravstva in ureditev sistema nujne medicinske pomoči

- **Strateške rešitve:**
- Primarna raven kot osrednji steber zdravstvenega sistema, z močjo odločanja,
- razvojem in integracijo z regijami;
- Uradna razglasitev urgentne medicine kot deficitarne stroke, podprte z dodatnimi vlaganji in politično podporo;
- Vzpostavitev nacionalne koordinacije za NMP, odgovorne za sistemsko prenovo in spremljanje kazalnikov uspešnosti;
- Digitalizacija kot orodje podpore primarni in urgentni obravnavi: enotni klinični
- portali, podatkovna podpora odločanju;
- Organizacijska in strokovna integracija primarne ravni in urgentnih centrov v okviru regijskih zdravstvenih regij;
- Vključitev urgentne stroke v nacionalne simulacije kriznih odzivov (epidemije,
- nesreče, množične poškodbe) in usposabljanja.

Primarna raven:

- Administrativna razbremenitev: prenos pristojnosti za odprtje bolniškega staleža, prenos pristojnosti za izdajo potrdil in predpisovanje medicinskih pripomočkov na druge zdravstvene delavce (ZZZS ali posebej usposobljeno osebje);
- Digitalne poenostavitve: ukinitev papirnih potrdil o obisku (zamenjava z izpisi iz zVEM);
- Fleksibilizacija delovnega časa: rotacijski urniki, dežurstva ob sobotah dopoldne, prilagoditve za zdravnike z mladoletnimi otroki;
- Vzpostavitev ambulant za nadomeščanje, ločenih od dodatnih družinskih ambulant;
- Omogočanje podaljšanja bolniškega staleža tudi drugim specialistom (zobozdravniki, ginekologi itd.);
- Poenostavljen sistem napotnic – zdravniki specialisti lahko, v sklopu zdravstvene obravnave pacienta in izdane osnovne napotne listine, slednjega napotujejo naprej ter izvajajo nadaljnje zdravljenje brez ponovne izdaje napotne listine s strani IOZ ter brez “vračanja” pacienta k IOZ;
- Vzpostavitev ambulant za osebe brez izbranega osebnega zdravnika, ki bodo delovale kot varovalka v času pomanjkanja zdravnikov in v primerih, ko je izbranega zdravnika nemogoče dodeliti. Financirane bodo kot ločen javni program.

Nujna medicinska pomoč:

- Finančne spodbude za delo v urgentnih centrih (UC): višji dodatek (+20–30 %), višji dodatek za mentorstvo, uvedba dodatka za izobraževanja;
- Neposredna integracija UC in PHE: večja prehodnost zdravstvenega kadra med obema okoljema;
- Promocija stroke urgentne medicine: javne nagrade, priznanja, vključevanje v izobraževalne procese;
- Vzpostavitev nacionalne koordinacije za NMP (predlog: Sektor za urgentno medicino na Ministrstvu za zdravje);
- Zbiranje podatkov in standardizacija: uvedba nacionalnega registra urgentnih primerov.

Ukrepi mandata

Primarna raven:

- Znižanje ciljnega glavarinskega praga na 1500 GK/ambulanto, postopno, z organizacijsko podporo;
- Vzpostavitev razširjenih timov: vključitev dodatnih profilov (psiholog, fizioterapevt, farmacevt) in e-posvetov s sekundarno ravnijo;
- Reforma financiranja: novi obračunski modeli, ki nagrajujejo kakovost in timsko delo;
- Možnost opredelitve pri več zdravnikih (model A+B): boljša dostopnost in nadomeščanje;
- Razvoj sistema regijskih nadomestnih ambulant in vzpostavitev omrežja zdravnikov za nadomeščanje, ki bodo koordinirano zagotavljali stalnost obravnave v primeru bolezni, dopustov ali izrednih odsotnosti zdravnikov;
- Stimulativni plačni model za delo v manj atraktivnih okoljih in obremenjenih regijah;
- Celostna prenova infrastrukture primarnega zdravstva: novogradnje, prenove, sodobna oprema;
- Privabljanje mladih kadrov: štipendijski skladi, mentorske sheme, fleksibilna zaposlitvena politika;
- Stalno izobraževanje in napredovanje v okviru kariernih poti družinskega zdravnika;
- Vključevanje zasebnih izvajalcev v javno mrežo pod enotnimi pogoji (kakovost, dostopnost, integracija);
- Vzpostavitev regijskih podpornih centrov za razvoj primarnega zdravstva, uvedba kombiniranega obračunskega modela za družinsko medicino, ki bo poleg glavarine upošteval kakovostne kazalnike, obvladovanje napotitev, paliativno oskrbo, delež administracije ter sodelovanje z lekarniško stroko in patronažo;
- Zakonodajna podlaga za model skupnega izbranega osebnega zdravnika, kjer
- skupina zdravnikov pokriva opredeljeno populacijo. To omogoča večjo fleksibilnost, razbremenitev posameznih timov in hitrejši dostop do obravnave.

Nujna medicinska pomoč:

- Priprava standardov in normativov za delo v UC, vključno z opremo, kadrovskimi normativi in organizacijo triaže;
- Vzpostavitev UC kot kliničnega, izobraževalnega in raziskovalnega središča urgentne medicine;
- Sistem rotacij za vse specializante urgentne medicine, ki vključuje tako UC kot PHE;

- Uvedba sistemskega sodelovanja specialistov urgentne medicine v UC (predlog: 20–30 % časa naj bo obvezen v UC);
- Urgentna medicina kot stabilna in strokovno razvijajoča se veja: institucionalna zaščita, redna sistemska sredstva, strateški dokument;
- Nacionalni center za usposabljanje v urgentni medicini po vzoru Simulacijskega centra;
- Formalno vključevanje UC v vse ključne zdravstvene politike (npr. odziv ob epidemijah, nesrečah, množičnih dogodkih);
- Vzpostavitev "helikopterske reševalne baze" za vsak makroregijski UC;
- Nacionalna strategija za kadrovsko stabilnost urgentne stroke (beneficirano delo, karierni model, vključenost v sistem odločanja);
- Uvedba regionalnih centrov urgentne medicine, ki povezujejo UC, PHE, dispečerske centre in helikoptersko reševanje znotraj zdravstvene regije.

3. Digitalizacija in administrativna razbremenitev zdravstva

Uvajanje naprednih digitalnih rešitev, kot so umetna inteligenca za podporo kliničnim odločitvam, centralizirana obdelava diagnostičnih podatkov in avtomatizirana analitika čakalnih vrst, lahko prispeva k do 15-odstotnemu zmanjšanju stroškov v zdravstvu, predvsem skozi boljše načrtovanje, manj napak in večjo operativno učinkovitost. Digitalizacija mora vključevati vse izvajalce zdravstvene dejavnosti v javni mreži – tudi koncesionarje in zasebnike. Digitalna strategija zdravstva mora temeljiti na enotni informacijski infrastrukturi, ki nadomešča razdrobljene in med seboj nezdružljive rešitve.

Prednostni ukrepi:

- Uvedba enotne digitalne platforme za naročanje na zdravstvene storitve (po vzoru UE): pacient izbere storitev, lokacijo in termin ter vidi razpoložljivost v realnem času;
- Glasovno prepoznavanje za vnos kliničnih podatkov – manj tipkanja, več časa za paciente;
- Elektronske podpisne tablice za soglasja in dokumentacijo – brez papirja, več sledljivosti;
- Nadgradnja mobilne aplikacije zVEM za paciente (centralni dostop do eReceptov, napotnic;
- Vzpostavitev digitalnega pomočnika (AI): 24/7 pomoč pri razumevanju izvidov, navigacija po sistemu, pomoč ranljivim skupinam;
- Centralizirano upravljanje čakalnih dob preko ZZZS in enotnega klicnega centra;
- Transparentnost za paciente – vpogled v napotnice, izvide, stroške, status obravnave;
- točkovni sistem za spremljanje učinkovitosti koncesionarjev z možnostjo prekinitve pogodb ob neučinkovitosti.

Ukrepi mandata na področju digitalizacije:

- Razvoj enotne modularne informacijske platforme za primarno, sekundarno in terciarno raven – integrirana obravnava bolnika znotraj enega sistema;
- Ustanovitev Nacionalnega digitalnega koordinatorja za zdravstvo, ki bo usmerjal, nadziral in razvijal digitalno zdravstvo v sodelovanju z izvajalci in pacienti;
- Celovit program usposabljanja za digitalne kompetence zaposlenih v zdravstvu,
- Obvezna digitalna interoperabilnost vseh izvajalcev v javni mreži – tudi koncesionarjev in zasebnikov;

- Uvedba javnega kazalnika digitalne dostopnosti za vse izvajalce – spremljanje
- odzivnosti, elektronske komunikacije, dostopnosti dokumentacije;
- Jasen pravni okvir za digitalno zdravstvo, ki vključuje tudi odgovornost izvajalcev in zaščito pacientov.

Prenova upravljanja in učinkovitost zdravstvenega sistema

Analize kažejo, da vodstveni kadri v slovenskih bolnišnicah porabijo več kot 40 % časa za administrativna opravila, kar zmanjšuje osredotočenost na razvoj, kakovost in kadrovsko stabilnost. Neusklajeni interni procesi, pomanjkanje kliničnega upravljanja in šibka horizontalna koordinacija povzročajo podvajanja dela, čakalne zastoje in neučinkovito rabo obstoječih zmogljivosti.

Nesistematičen in neenoten model kriterijev, meril in standardov onemogoča objektivno primerljivost aktivnosti, produktivnosti, kakovosti in stroškovne učinkovitosti med primerljivimi izvajalci. V odsotnosti enotnih referenčnih okvirov ni mogoče vzpostaviti transparentnega in konkurenčnega okolja, ki bi spodbujalo optimizacijo procesov ter odgovorno upravljanje virov.

Ukrepi mandata:

- Reforma svetov zavodov: uvedba jasnih meril za imenovanja, minimalni delež
- predstavnikov zaposlenih (30 %);
- Vključitev predstavnikov pacientov v nadzorne mehanizme (sveti zavodov,
- kakovostne komisije, strateški sveti);
- Strokovno vodenje bolnišnic: uvedba pogodbenega upravljanja z merljivimi cilji, uzakonjena odgovornost vodilnih za dosego rezultatov: kazalniki kakovosti, dostopnosti in zadovoljstva;
- Optimizacija internih procesov: odprava podvajanj, boljši pretok informacij, večja učinkovitost urnikov, optimiziranje izrabe bolniških kapacitet;
- Spremljanje kakovosti in učinkovitosti: javna primerjalna poročila o bolnišnicah, čakalnih dobah, zadovoljstvu pacientov;
- Sodelovanje z zdravstvenimi regijami/pokrajinami, ki prevzamejo odgovornost za upravljanje in planiranje kapacitet ter poenotenje nabav in informacijskih tehnologij;
- Uvedba enotnega osnovnega menedžerskega modela ter sistema kriterijev, meril in standardov, ki temeljijo na najboljši domači in tuji praksi.

4. Dolgoročna finančna vzdržnost, zmanjšanje absentizma, večja učinkovitost

Ukrepi:

- Digitalizacija bolniškega sistema (e-Bolniška): Vzpostavitev enotnega informacijskega sistema za spremljanje bolniških odsotnosti. Primer: Estonija – zmanjšanje administrativnega bremena za en dan na zaposlenega → Potencialni prihranek: ~60 milijonov €/leto;
- Standardizirane smernice za trajanje bolniške glede na diagnozo (ICD-kode), z razmejitvijo po dejavnostih in naravi dela. Primer: Avstrija – skrajšanje staleža za 2 dni na zaposlenega → Potencialni prihranek: ~160 milijonov €/leto;

- Individualni načrti vračanja na delo ("return-to-work") po 30+ dneh odsotnosti,
- usklajeni med zdravnikom, pacientom in delodajalcem. Primer: Danska – zmanjšanje odsotnosti za 15 % → Potencialni prihranek: ~120 milijonov €/leto;
- Poenotena pravna navodila za ravnanje med bolniško – za zdravnike, delodajalce in zavarovance;
- Vzpostavitev Izrednega sklada za financiranje zdravljenja otrok z redkimi boleznimi in vzpostavitev strokovnega organa za odločanje (30-dnevni rok za odobritve zdravljenja) ter javno objavljene (anonimizirane) odločitve in poročila;
- Zgodnja aktivacija poklicne rehabilitacije: možnost vključitve že med bolniško
- odsotnostjo, ne šele po ugotovitvi invalidnosti. Primer: Nizozemska – 30 % hitrejša vrnitev → Potencialni prihranek: ~160 milijonov €/leto;
- Vzpostavitev funkcije koordinatorja za dolgotrajne odsotnosti, ki povezuje
- zdravstveni sistem, zaposlovanje in socialne storitve;
- Davčne olajšave ali nagrade za podjetja, ki vlagajo v povratek zaposlenih ali uvajajo interne zdravstvene ukrepe;
- Stabilno financiranje Sklada za redke bolezni (država, prispevek industrije, EU, ...) za ureditev pravice otrok do zdravljenja, tudi z zdravili, ki še niso registrirana v EU, če obstajajo dokazi o varnosti in učinkovitosti;
- MEA-pogodbe (Managed Entry Agreement) z industrijo in vključevanje v evropska pogajanja za nižje cene terapij;
- Duševno zdravje: psihoterapija se sistemsko uredi v okviru socialnega varstva, ne kot zdravstvena storitev, s čimer razbremenimo zdravstveno mrežo in zagotovimo stabilno, jasno financiranje storitev, ki so primarno psihosocialne narave.

DRUŽINA IN SOCIALNA PRAVIČNOST

Vrednota naj bo človek: program za pravičnost, varnost in dostojanstvo vseh

Socialnovarstveni sistem v Sloveniji je na številnih točkah neučinkovit, razdrobljen in nepovezan, kar neposredno vpliva na kakovost življenja ljudi, ki so odvisni od pomoči drugih. Kljub številnim reformnim dokumentom in pilotnim projektom v zadnjih dveh desetletjih se stanje na terenu pogosto celo slabša. Socialno varstvo je eno od ključnih področij, ki oblikuje kakovost življenja posameznika skozi vsa življenjska obdobja – od rojstva do starosti.

Slovenija ima v primerjavi z mnogimi naprednimi državami EU sicer številne prednosti:

- visoko specializirane socialnovarstvene storitve,
- razvejan institucionalni in skupnostni sistem,
- jasno razmejene pravice iz javnih sredstev,
- visoko raven socialnih transferjev (npr. otroški dodatki, pomoč ob rojstvu, denarne socialne pomoči),
- široko dostopnost osnovnih storitev (CSD, DO, OA, institucionalno varstvo).

Vendar pa se sistem sooča s številnimi izzivi:

- Razvezanost sistemskih resorjev: MDDSZ, MZ in MSP delujejo po ločenih, pogosto neusklajenih pristopih, izvajalci so pogosto razpeti med več resorji, kar znižuje njihovo učinkovitost;
- Vloga Inštituta RS za socialno varstvo: IRSSV mora delovati izključno kot svetovalni in evalvacijski organ, ne kot izvajalec;
- Parcialno prenašanje evropskih direktiv: Brez sistemskega pristopa ostajajo ključni elementi, kot so standardi kakovosti, digitalizacija, pokritost ruralnih območij in socialno-kadrovske politike, ki so nepovezani ali prezrti. Še posebej je to vidno na področju deinstitucionalizacije, ki zmanjšuje možnosti odločanja uporabnikov različnih storitev (v svetovalni skupini so tujci, ki ne poznajo sistema in zakonodaje v naši državi).

Socialno varstvo je tihi sistem z veliko družbeno vpetostjo. Vsaka družina v Sloveniji je del sistema, bodisi kot uporabnik storitev, prejemnik transferjev, skrbnik svojih bližnjih. Zato je prenova strateška naložba in ne strošek.

Povprečna starost prebivalstva v Sloveniji se približuje 44 letom, delež starejših nad 65 let že presega 21 %, delež oseb nad 80 let pa hitro narašča. Vsaka družina je neposredno ali posredno povezana s sistemom socialnega varstva, in sicer prek:

- otroških dodatkov, starševskih pravic, transferjev,
- invalidov, oseb s posebnimi potrebami,
- starejših, svojcev v institucionalnem varstvu ali oskrbi na domu,
- mladih, ki potrebujejo stanovanjsko in finančno podporo,
- in delovno aktivnih, ki skrbijo za ravnotežje med delom in skrbjo za bližnje.

Sistem je na meji zmogljivosti, zato ga je treba prilagoditi spremembam, s katerimi se soočamo (demografske, razvojne, tehnološke).

Pravična družba, odgovorna država

»Kdor prispeva, ima pravico do socialne varnosti. Kdor sistem izkorišča, naj odgovarja.«

Temeljni ukrepi

1. Delo je temelj solidarnosti

Slovenija je socialna država, vendar socialna politika ne sme postati izgovor za pasivnost ali zlorabe. Socialna pomoč mora ostati varnostna mreža za najranljivejše – ne pa alternativa delu kot trajni model zagotavljanja življenjske eksistence.

Zato bomo ob spoštovanju ustavnega načela minimalnega preživetja:

- socialno pomoč **povezali z vključevanjem v javna dela** (npr. pomoč v skupnosti, vzdrževanje okolja);
- v primeru neupravičenega odklona ponudbe za javna dela z**manjšali višino pomoči do 50 %**;
- sistemsko naslovili **zlorabe socialnih transferjev**, zlasti v primerih, ko družine kljub kazenskim postopkom še naprej prejemajo socialne prejemke;
- vpeljali **načela odgovornega upravičenca** – kdor krši pravni red ali zlorablja pravila, ni upravičen do prejemanja socialne pomoči;
- omogočili, da se ponavljajoči se prekrški in neplačevanje računov lahko **pokrivajo z delnim odtegljajem od socialne pomoči**.

Naša politika bo temeljila na **aktivni vključenosti in odgovornosti** – do države, skupnosti in posameznika.

2. Nova paradigma dolgotrajne oskrbe: **celostna socialna oskrba**

Sedanji sistem dolgotrajne oskrbe je finančno nevzdržen, organizacijsko nepregleden in normativno nejasen. V prvih sto dneh bomo izvedli **odločne sistemske spremembe**:

- Spremenili bomo Zakon o dolgotrajni oskrbi: **zdravstveno nego bomo izločili** in jo vrnili v okvir obveznega zdravstvenega zavarovanja (OZZ);
- Dolgotrajno oskrbo bomo **preoblikovali v celostno socialno oskrbo**, ki bo nadgradnja obstoječih pravic, ne pa njihova nadomestitev;
- Uvedli bomo **jasno razmejitev financiranja** med zdravstvenim in socialnim sistemom ter **ciljno financiranje** glede na dejansko izvedene storitve;
- Vzpostavili bomo **zakonsko določene kadrovske normative** in odpravili dvojno ali celo trojno financiranje.

Naš cilj je pregleden, pravičen in vzdržen sistem, ki bo omogočil dostojno staranje ter jasno ločil zdravstveno in socialno oskrbo.

3. Pametna digitalizacija, ne več birokracije

Digitalizacija mora olajšati dostop do pravic, ne pa ustvarjati dodatnih ovir.

Zato bomo:
- uvedli **avtomatizirano obdelavo enostavnih pravic** z uporabo umetne inteligence;
- razvili **uporabniku prijazne vmesnike** (lahko branje, poenostavljeni postopki, telefonski vmesniki za starejše);
- **ločili administrativno delo od strokovnega** na centrih za socialno delo in tako razbremenili strokovni kader;
- vzpostavili **spletne pregledne prikaze** čakalnih vrst, odločb in razpoložljivosti storitev.

Vsak prebivalec mora imeti **hiter, pregleden in razumljiv dostop** do svojih pravic – brez nepotrebnega papirja in čakalnih vrst (e-karton).

Digitalna izključenost ne sme biti razlog za kratenje pravic. Država mora zagotoviti **enak dostop do informacij, storitev in pravic tudi tistim, ki digitalnih orodij ne uporabljajo**. Javne storitve morajo biti oblikovane po načelu »digitalno in osebno«.

4. Mlade družine – investicija v prihodnost

Slovenija se sooča z negativnimi trendi na področju rodnosti in demografije. Če se je še leta 1970 rodilo 34.378 otrok, je število rojstev lani znašalo zgolj še 16.875. Problem je večplasten, vlade ga do sedaj še niso ustrezno naslovile. Tudi ostale statistike nam niso v prid. Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka je 29,6 leta, povprečna starost, ko se mladi odselijo od doma pa je nad povprečjem EU in znaša 28,9 let. Problem nastaja tudi zaradi skokovitega porasta cen nepremičnin. Medtem ko je ta v zadnjih sto letih v EU v povprečju znašal 53,4 %, pa so nepremičnine v Sloveniji narasle kar za 100,3 %.

Kot pomoč za bolj razigrano mladost in krepitev družinam ugodnega okolja bomo Demokrati. pripravili poseben nabor ukrepov, in sicer:
- posebne **kreditne sheme s subvencionirano obrestno mero** za rešitev prvega stanovanjskega problema;
- projekt '**Stanovanjski feniks**': sprejem posebnega gradbenega zakona, s katerim se zagotovi tipska gradnja stanovanjskih enot brez začetnega stroška za komunalno opremljenost razpoložljivih zemljišč. V obliki posebnega partnerstva med občinami in državo ustvari cone po vzoru gospodarskih con; predpiše se tipska gradnja (hiša je lahko A, B, C velikosti) na teh parcelah, občina/država uredi vse potrebno do gradnje – ta strošek se vrača postopoma, preko daljšega obdobja;
- reformo zemljiške politike: Sproščanje občinskih in državnih zemljišč za gradnjo cenovno dostopnih družinskih stanovanj v urbanih centrih za znižanje cen nepremičnin;
- začetek pilotnih projektov "Dvoriščnih četrti" (courtyard blocking): Implementacija modela srednje goste gradnje (4–6 nadstropij) z večjimi dvorišči in mešanimi namembnostmi v Ljubljani, Mariboru in drugih večjih mestih;
- spremembo gradbenih predpisov: Določitev minimalnih standardov za družinska stanovanja (več sob, dvojna osvetlitev, prilagodljivi tlorisi) in prepoved gradnje visokih stolpnic v novih družinskih soseskah.

- oblikuje se **Družinski svet RS** – posvetovalno telo predsednika vlade na področju družinske politike, ki pripravi **Nacionalni program za demografijo**;
- ustvarjanje pozitivne, družinam in otrokom naklonjene družbene klime, vključitev tematike odgovornega starševstva v šolski kurikulum;
- brezplačen vrtec za drugega in vsakega nadaljnjega otroka v javni mreži vrtcev. Ukrep je del celovite družinske politike, katere cilj je izboljšati ekonomsko varnost družin, povečati dostopnost varstva ter ustvariti pogoje za odločanje za več otrok brez socialnega tveganja.

5. Starejši v središču javnih politik

Slovenija ima skoraj 450 tisoč prebivalcev, starejših od 65 let – to je več kot 22 % populacije. Kljub temu nimamo **Nacionalnega sveta za starejše**, kot ga ima večina evropskih držav.

Naši ukrepi:

- **Vzpostavitev Državnega sveta za starejše** kot posvetovalnega telesa vlade;
- Vključitev ključnih deležnikov: ZPIZ, občin, Socialne zbornice Slovenije, Zbornice zdravstvene in babiške nege, Zveze društev upokojencev Slovenije;
- **Povezovanje Občinskih svetov za starejše** z državno ravnijo za boljši prenos informacij;
- Boj proti **digitalni izključenosti starejših** – mobilne ekipe, poenostavljene storitve in osebno svetovanje.

Starejši ne bodo več na robu sistema – **postali bodo njegov osrednji steber**.
Starejši morajo imeti zagotovljen **dostop do pravočasnih, kakovostnih in strokovnih storitev zdravstvene nege in socialne oskrbe** – v domačem okolju ali instituciji. Oskrbne storitve morajo biti prilagojene posameznikovim potrebam, brez diskriminacije, čakalne dobe pa morajo biti pregledne in javno dostopne.

6. Nadzor in odgovornost pri javnem denarju

Z javnimi sredstvi ravnamo odgovorno ali pa izgubimo zaupanje državljanov.

Zato bomo:

- uvedli **stroge mehanizme nadzora nad porabo sredstev** za dolgotrajno oskrbo;
- zagotovili, da bodo davčni odtegljaji **vezani na dejansko razpoložljivost storitev**;
- **preverili tokove 55 milijonov evrov mesečnih prilivov** v sistem oskrbe in javno predstavili ugotovitve;
- naslovili **zlorabe socialnih pomoči iz naslova premoženja v tujini**, ki se ne priglasi v osnovo za odmero socialnih transferjev.

Vsak evro javnega denarja mora biti porabljen pregledno, namensko in pravično.

7. Transparentno in odgovorno komuniciranje

Reforme bodo uspešne samo, če bodo ljudje razumeli, zakaj so potrebne.
Zato bomo:

- uporabljali **preprost in razumljiv jezik**, zlasti pri komuniciranju s starejšimi;
- javno poimenovali **kolaps obstoječega sistema**, ne bomo ga olepševali;
- oblikovali **zakonodajne spremembe in podzakonske akte** za izvedbo nujnih ukrepov.

8. Osebna asistenca – podpora, ne breme

Sistem osebne asistence mora postati **del celostne socialne oskrbe**, ne finančno breme brez nadzora.
Zato bomo:

- osebno asistenco vključili v okvir celostne socialne oskrbe,
- določili **jasne ure pravic** in ločili izvajanje družinskih in zunanjih asistentov,
- ustanovili **državni center osebne asistence** z regijskimi izpostavami, ki bo zagotavljal kakovost, standarde in nadzor.

Namen asistence je omogočiti neodvisno življenje (ne pa ustvarjati vzporednih sistemov brez nadzora).

9. Sistemska ureditev in umestitev psihoterapije v okvir socialnega varstva

Organizacija preko mreže javnih/socialnih terapevtskih centrov (povezava z obstoječimi centri za duševno zdravje in CSD), standardov usposobljenosti, registra ponudnikov, napotitvenih protokolov iz ZD in šol. Financiranje bo zagotovljeno iz javnih sredstev socialnega varstva (+EU, občine), z možnostjo vavčerjev za upravičence; zdravstvena blagajna krije medicinsko-psihiatrične indikacije, socialna blagajna pa psihoterapevtsko obravnavo.

Zaključek: naš cilj je jasen, vzpostaviti želimo **pregleden, pravičen in finančno vzdržen sistem socialne politike**, ki bo:

- ščitil najranljivejše,
- nagrajeval aktivnost,
- učinkovito uporabljal javna sredstva,
- omogočal dostojno življenje in staranje za vse generacije.

HORIZONTALNE POLITIKE

Varnost kot absolutna prioriteta

Naša vizija temelji na spoznanju, da nacionalna varnost ni več ozko področje obrambe in notranjih zadev, ampak absolutna prednostna naloga. To zahteva horizontalni pristop, kjer varnost prežema vse resorje – od kmetijstva, zdravstva, energetike do izobraževanja in digitalizacije. Nujno je tesno povezovanje obrambnih, varnostnih, gospodarskih, energetskih, informacijskih in družbenih politik.

Kritično infrastrukturo razumemo kot temelj države. Brez zanesljive energije, hrane, vode, zdravstva, prometa in digitalne varnosti ni delujočih družbe in gospodarstva. Zaščita te infrastrukture je zato ključna za suverenost Slovenije.

Slovenija gradi svojo varnost v tesni povezavi s skupnimi evropskimi in zavezniškimi strukturami (EU in NATO), hkrati pa mora aktivno krepiti lastne zmogljivosti in zmanjševati ranljivosti. Zavedamo se, da nacionalna varnost presega zgolj varnostni sistem in mora postati zavedanje vsakega posameznika. Vse rešitve morajo temeljiti na strokovnih podlagah in vključevati akademsko skupnost.

Ključni izzivi in analiza stanja
Slovenski sistem nacionalne varnosti in zaščite kritične infrastrukture se sooča s strukturnimi pomanjkljivostmi. Glavni izziv predstavljata fragmentiranost in neučinkovitost sistema, saj so odgovornosti razdeljene med več ministrstev brez močne centralne koordinacije. Regulativni okvir je pogosto nejasen glede odgovornosti posameznih akterjev.

Naraščajoče število sodobnih oblik ogrožanja razkriva visoko stopnjo kibernetske in hibridne ranljivosti. Ključni sistemi, kot so zdravstvo, energetika in lokalne skupnosti, so premalo zaščiteni, primanjkuje pa tudi vlaganj v preventivo in odpornost sistemov.
Veliko tveganje v času kriz predstavljata omejena samozadostnost in prevelika odvisnost od uvoza v prehrani, energiji in ključnih tehnologijah. Slovenija nima zadostnih in dovolj raznolikih strateških rezerv. Poleg tega se varnostno-obveščevalni sistem, vojska, policija in zaščitno-reševalne službe soočajo s kritičnimi kadrovskimi primanjkljaji. Institucije za krizno upravljanje, kot je SNAV, imajo premajhna pooblastila. Našo skupno odpornost zmanjšujeta tudi nizka raven varnostne kulture in slaba ozaveščenost javnosti.

Reforma kriznega upravljanja in organizacijske spremembe
Za učinkovit odziv na sodobne grožnje je nujna reorganizacija sistema. Ključna je, kot že omenjeno v poglavju o obrambi, preobrazba Sveta za nacionalno varnost (SNAV) iz posvetovalnega v operativni organ za krizno upravljanje. S spremembo Zakona o nacionalni varnosti bo SNAV pridobil izvršilna pooblastila za hitro odločanje in usmerjanje celotnega sistema, odgovoren pa bo neposredno predsedniku vlade.

Ločeno bomo vzpostavili Nacionalni center za kibernetsko odpornost. Ta center bo koordiniral kibernetsko obrambo in podporo, združeval strokovnjake iz javnega in zasebnega sektorja ter skrbel za hitro izmenjavo informacij o grožnjah. Hkrati bomo vzpostavili jasne protokole za medresorsko sodelovanje in krizno komuniciranje, ki bodo zagotavljali izboljšano koordinacijo, transparentnost in krepili zaupanje javnosti.

Kritična infrastruktura: odpornost in robustnost
Cilj je preoblikovati zaščito kritične infrastrukture v sistem, ki zagotavlja delovanje ključnih storitev v vseh razmerah. Kritična infrastruktura vključuje energetiko, vodo, prehrano, zdravstvo, promet, telekomunikacije in digitalna omrežja ter obrambno-varnostne sisteme. Sistem mora temeljiti na dveh stebrih: odpornosti (Resilience), torej sposobnosti hitre obnove, in robustnosti (Robustness), sposobnosti zdržati motnje.

Za krepitev odpornosti (Resilience) bomo uvedli obvezno preverjanje infrastrukture z rednimi stresnimi testi na fizične in kibernetske grožnje. Po vzoru Estonije bomo decentralizirali IT-sisteme z vzpostavitvijo varnostnih kopij državnih podatkov v varnih EU/NATO državah ("data embassies"). Model javno-zasebnega partnerstva ostaja osrednji mehanizem sodelovanja, vendar bomo jasno razmejili pristojnosti. Podjetja, ki upravljajo kritično infrastrukturo, bodo morala imeti zavezujoče načrte za delovanje v kriznih razmerah.

Za krepitev robustnosti (Robustness) bomo oblikovali zadostne strateške rezerve hrane, zdravil in energentov. Ključna sta diverzifikacija in povečanje samozadostnosti, kar pomeni povečanje domače pridelave hrane in vlaganje v raznolike energetske vire (jedrski, obnovljivi viri, plin). Zagotovili bomo dolgoročne investicije v modernizacijo infrastrukture in nadgradnjo fizične zaščite ključnih objektov, kot so vodni viri, energetski objekti in bolnišnice.

ŠPORT

Prioritetni ukrepi

- Vzpostavitev platforme »Šport 360+« in satelitskega računa. Digitalizacija registrov (organizacij, športnikov, programov, objektov) in integracija z e-upravo. Vzporedna vzpostavitev satelitskega računa za merjenje gospodarskih učinkov športa in zmanjšanje administracije;
- Uvedba dolgoročnih davčnih spodbud. Priprava dolgoročnih davčnih instrumentov za sponzorstva, donacije in zaposlovanje na področju športa za takojšnje povečanje zasebnih vlaganj in finančno stabilnost organizacij;
- Širitev dostopnih programov vadbe. Vzpostavitev in razširitev cenovno in fizično dostopnih programov v lokalnih skupnostih, s poudarkom na vključevanju invalidov, starejših in socialno šibkejših skupin;
- Krepitev množičnosti pri otrocih in mladini. Vzpostavitev občinskih panožnih športnih šol, krepitev povezave šole–klubi ter zagotovitev sistemskega prehoda v tekmovalni šport brez prezgodnje specializacije;
- Vrnitev športa na fakultete. Uvedba obvezne ali izbirne vodene vadbe ter odprtje univerzitetne infrastrukture za zajezitev upada telesne dejavnosti v študijskem obdobju;
- Hiter popis in posodobitev infrastrukture. Izvedba nacionalnega popisa športnih objektov in takojšnje nizkocenovne posodobitve (garderobe, dostopnost, varnost) za boljšo uporabniško izkušnjo.

Ukrepi mandata

- Strateški plan športne infrastrukture. Priprava večletnega regionalnega investicijskega načrta s poudarkom na trenažnih objektih in energetski prenovi; sistemska ureditev rabe šolskih površin izven pouka;
- Vzpostavitev Mreže olimpijskih in vrhunskih športnih centrov. Certificiranje objektov, standardizirano upravljanje in zagotovljena dostopnost športnikom, klubom in zvezam za boljše trenažne pogoje doma;
- Trajna finančna arhitektura, vezana na BDP. Uvedba večletnih programskih okvirov države in občin z zakonsko določenim minimalnim programskim obsegom, vezanim na delež BDP in indeksiranim na inflacijo; vzpostavitev stalnih javno-zasebnih mehanizmov financiranja;
- Popolna digitalna usklajenost. 100-odstotna usklajenost države in občin; vzpostavitev enotnega informacijskega in poročevalskega okvira za šport (e-razpisi/e-poročanje) kot državne infrastrukture;
- Sistematično upravljanje velikih športnih prireditev. Organizacija pod okriljem nacionalnih zvez s podporo države; obvezna reinvesticija presežkov v športni sistem (mladinske baze, infrastruktura, stroka);
- Stalno usposabljanje in profesionalizacija kadra. Vzpostavitev kariernega središča, enotno licenciranje in priznanje predhodnih izkušenj športnikov za dvig kakovosti vadbe;
- Krepitev integritete v športu. Uvedba stalnih preventivnih mehanizmov (integriteta, antidoping, zaščita otrok) kot obveznih pogojev financiranja in licenciranja;
- Institucionalizacija statusa športnika. Ureditev statusnih pravic za boljše usklajevanje športa, izobraževanja in zaposlitve (dvojna kariera) ter podpora pri kariernih prehodih;
- Vrhunska znanost in kadrovska samooskrba. Podpora razvoju Fakultete za šport z močnim raziskovalnim centrom za modernizacijo trenažnih pristopov in zagotavljanje usposobljenega kadra za celoten sistem;

- Trajna dostopnost za ranljive skupine. Standardizirani trajni programi za ranljive skupine in starejše (ne kot začasni projekti) ter vključitev gibalne komponente v sistem dolgotrajne oskrbe;
- Sistemska vključenost v mednarodno dejavnost. Načrtno zastopanje v organih mednarodnih zvez in razvojnih programih za večji vpliv in prenos dobrih praks.

Predstavili smo program za prihodnost, za uspešno Slovenijo. Imamo najboljšo ekipo, voljo in znanje za uresničitev programa.

dr. Anže Logar
predsednik stranke

DEMOKRATI. Anžeta Logarja
Kamniška ulica 47, Ljubljana, 1000 Ljubljana
pisarna@demokrati.si, www.demokrati.si

Demokrati

ANŽETA LOGARJA

“Država je tu za državljane, ne obratno.”